

Případová konference ve škole: spolupráce, která funguje

O autorkách publikace:

PhDr. Lenka Průšová dlouhodobě pracuje v sociální, výchovné a vzdělávací oblasti. Specializuje se na problematiku dětí a mládeže, zejména na náhradní rodinnou péči a sociální práci s rodinou a dítětem se syndromem CAN. Pracovní zkušenosti získala na OSPOD a MPSV v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Následně působila jako metodik sociálně-právní ochrany dětí a etopedka v diagnostickém ústavu a dětském domově. V posledních letech pracuje v neziskovém sektoru, kde doprovází jako klíčová sociální pracovnice pěstounské rodiny. Nadále také spolupracuje se vzdělávacími institucemi jako externí vysokoškolský učitel a příležitostně publikuje. Je členkou Společnosti sociální pediatrie České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně.

JUDr. Věra Novotná třicet let působila na MPSV jako celorepubliková metodička v oblasti péče o rodinu a děti a sociálně-právní ochrany dětí, 10 let byla konzultantkou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dětského domova pro děti do 3 let věku a dlouholetou předsedkyní Společnosti sociálních pracovníků ČR. V současnosti je přednášející a zkušební komisařkou na Institutu pro veřejnou správu Praha, členkou Spolku rodinněprávních a opatrovnických soudců, České asociace právníček, vyučující na VŠ a spoluautorkou mnoha komentářů k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí¹ i dalších odborných publikací a článků.

Anotace:

Metodika *Případová konference ve škole: spolupráce, která funguje* je praktickým nástrojem pro pedagogy, kteří chtějí efektivně podporovat žáky ve složitých situacích prostřednictvím spolupráce s kolegy, odborníky a rodinou. Poskytuje jasný a strukturovaný postup vedení případové konference – od přípravy a stanovení cílů, přes vedení setkání a facilitaci diskuse, až po tvorbu konkrétního plánu podpory.

Metodika zdůrazňuje mezioborovou spolupráci, jasné role jednotlivých účastníků a bezpečný prostor pro sdílení názorů a obav. Cílem je, aby učitelé získali důvěru a kompetence k tomu, aby případové konference nebyly pouze formalitou, ale skutečným prostředkem řešení problémů žáků a posílení jejich vzdělávacího i sociálního rozvoje.

Pomáhá tak pedagogům přeměnit nejistotu a obavy v konkrétní kroky a společná řešení, která skutečně fungují.

¹ viz opakovaně aktualizovaná vydání publikace *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem* (poslední z roku 2025)

Obsah

Úvod	4
Vztahy mezi rodiči a pedagogy a spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí se školami a školskými zařízeními	4
Co je případová konference a k čemu se používá	5
Vymezení případové konference	5
Kdy je vhodné rozhodovat týmově	5
Jaké úkoly mohou případové konference řešit	6
Kdy lze využít případové konference ve školství	7
Výhody plynoucí z využití případové konference	7
Právní úpravy, o které se pořádání případové konference jako metody sociální práce opírá	8
Rozdíly mezi pedagogickou radou, výchovnou komisí a případovou konferencí	9
Rodiče a děti	10
Rodičovská odpovědnost	10
Zásady ochrany osobních údajů a bezpečné komunikace v případové konferenci	12
Svolavatel a facilitátor	13
Praktické poznámky k realizaci případových konferencí	15
1. Účel a principy	15
2. Kdy případovou konferenci svolat	15
3. Příprava a role svolavatele	15
4. GDPR a ochrana osobních údajů	16
5. Spolupráce svolavatele s facilitátorem	16
6. Zapojení dítěte	16
7. Případová konference přináší řadu vypjatých a emočně náročných situací	16
8. Zápis a dokumentace jsou v rámci případové konference pořizovány synchronně s jejím průběhem	17
9. Následná práce a kontrola plánu	17
Nejčastější situace řešené případovou konferencí v prostředí školy	17
Kasuistické příklady případových konferencí realizovaných ve škole	18
I. Neplnění (nezajištění) potřeb dítěte	19
Sofie	19

Václav	20
II. Rychlé nalezení vhodného řešení a zařazení dítěte do školy	22
Viktor	22
III. Nepřehledná situace a ohrožené dítě	24
Jiřina	24
IV. Stížnosti a diagnostické rozpory	25
Lucie	25
V. Dítě žijící mimo vlastní rodinu	27
Luboš	27
Vendula	29
VI. Tvorba sociální sítě na ochranu dítěte	30
Kylián	30
Radek	32
VII. Kulturní odlišnosti	33
Simon	33
Vanessa, Agnes a Rudi	35
Závěrem	36
Seznam použitých zkratek	37

Úvod

Potřeba aktivizovat spolupráci mezi rodinou a školou, včetně zapojení žáka do řešení jeho obtížné situace, vede k tomu, že ve školním prostředí se čím dál častěji řeší nejen vzdělávací, ale i sociální, výchovné, a případně také emoční problémy konkrétního dítěte.

Pedagogičtí pracovníci si proto v této oblasti potřebují osvojovat nové kompetence. Případová konference (dále též jen PK) představuje metodu, která k jejich získávání významně přispívá, neboť umožňuje současně řešit konkrétní situaci dítěte, vytvářet odborný podpůrný tým a rozvíjet profesní kompetence jeho členů. Vytváří se tak základ pro meziresortní spolupráci v oblasti péče o dítě (zdravotnictví, školství, sociální péče atd.).

Vztahy mezi rodiči a pedagogy a spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí se školami a školskými zařízeními

Rodiče jako zákonní zástupci dítěte hrají v jeho životě významnou roli již od narození. Následně se přidávají pedagogové, kteří vstupují do života dítěte zpravidla od jeho 3 let. Děti si dlouhodobě pamatují sdělení pedagoga, který v jejich životě vystupuje jako autorita. Působení pedagoga významně ovlivňuje jejich vývoj a může mít vliv i na utváření hodnot rodiny a osobnosti dítěte. Aby byl tento vliv pozitivní, je třeba, aby rodiče a pedagogové spolupracovali a měli o dětech, které vychovávají, co nejvíce informací. Praxe ukazuje, že působení odborníků je někdy potřebné již v útlém věku dítěte. Proto je nutné, aby v případě potřeby rodiče komunikovali s odborníky a přemýšleli o jejich doporučeních. Oba rodiče mají podle *Úmluvy o právech dítěte* prvotní a společnou odpovědnost za výchovu a vývoj svého dítěte a základním smyslem jejich péče musí být jeho zájem. Tým odborníků v čele s pedagogy a psychology jim k tomuto nelehkému úkolu může podat potřebné informace a doporučení. Finální rozhodnutí ve věcech dítěte přísluší rodičům; pokud však rodiče rozhodnout nechtějí, nemohou nebo toho nejsou schopni, rozhoduje soud. Rychlý vývoj společnosti klade rodičům v jejich roli řadu nástrah, nabízí ale také mnoho příležitostí pro děti. Současnost nám dále ukazuje, že na rozdíl od doby minulé jsou děti daleko více ohroženy informacemi ze sociálních sítí, zaneprázdněností rodičů či jejich nevšímavostí a také tím, jak a s kým tráví svůj volný čas. Ne vždy je ale spolupráce rodičů a pedagogů navzájem provázána, anebo neprobíhá v zájmu dítěte. V důsledku toho vznikají zbytečné a často i vleklé spory, které neprospívají jak dítěti, tak celkové atmosféře ve vztahu rodič – dítě – pedagog. V některých případech je vhodné navázat i spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále též jen OSPOD), která může začít např. poskytnutím sociálně-právního poradenství, doporučením navštívit odborné pracoviště, rozhodnutím o některém z výchovných opatření, ale také podáním návrhu na rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Platí zásada, že čím dříve se začne spolupracovat a situace řešit, tím lépe, a také zásada individualizace při řešení každého případu a situace.

Co je případová konference a k čemu se používá

Vymezení případové konference

- V oblasti práce s rodinou (ochrana dítěte, vzdělávání dítěte, zajištění odpovídajících podmínek pro rodinu při výchově a vzdělávání dítěte) je PK (konzilium) týmovým odborným setkáním nad konkrétním problémem dítěte a jeho rodiny, jehož výstupem jsou jasně formulované závěry o příčinách tohoto problému a o dohodnutých postupech jeho řešení.
- Z hlediska *case managementu*² je PK metodou práce v pomáhajících profesích, která šetří čas, finance a zrychluje rozhodování odborného týmu za aktivní účasti rodičů a v odůvodněných případech i dítěte (pokud je po rozumové i volní stránce natolik vyspělé, aby porozumělo předmětu jednání a bylo ochotné se do jednání zapojit).
- PK posiluje odpovědnost rodičů, resp. osob odpovědných za výchovu,³ za další vývoj dítěte a rodiče či osoby odpovědné za výchovu jsou tak zpravidla členy jejího týmu. Existují však situace, kdy rodiče k jednání o svých dětech do týmu přizváni nejsou. Jedná se o expertní případové konference k tématům, ve kterých jsou původci ohrožení dítěte právě jeho rodiče, nebo se řeší akutní stav a jde o vysoce odbornou diskusi specialistů nad situací dítěte. V ostatních případech je účast a aktivita rodičů na řešení situace dítěte žádoucí.

A protože v rámci inkluze ve vzdělávání je potřeba pracovat také s rodinným systémem, staly se PK prospěšnou metodou i ve školství.

V rámci práce s rodinou v prostředí školy se setkáváme rovněž s méně formálním jednáním odborníků, kteří řeší situaci žáka, označovaným jako **případové setkání**. Na něm se zpravidla projednávají závažné situace nižší intenzity a tomu odpovídá i menší počet účastníků. Typickou situací je např. setkání učitele s rodiči nebo učitele a pracovníka pedagogicko-psychologické poradny. Z případového setkání se nemusí vždy pořizovat zápis. Jeho výhodou je flexibilita, schopnost operativně reagovat na potřeby žáka nebo školy.

Kdy je vhodné rozhodovat týmově

Sledování nejlepšího zájmu dítěte je proces, v němž se střetávají specifické podmínky jeho života, jednání či očekávání jeho rodičů a odborné názory, které nemusí být vždy ve vzájemné shodě. Je proto obtížné, aby odborník dospěl k optimálnímu řešení za všech okolností zcela samostatně. Navíc by si měl být vědom toho, že *Občanský zákoník* (dále též jen OZ) v § 5 odst. 1 pamatuje i na zodpovědnost odborníka jakožto jednotlivce za své jednání včetně případného pochybení: *Kdo se*

² doslovně *řízení případu*

³ Osobou odpovědnou za výchovu dítěte nejsou jen jeho rodiče. Může to být i jiná osoba, které bylo dítě svěřeno do výchovy, jakož i jeho pěstoun nebo poručník – ten je rovněž zákonným zástupcem dítěte, pokud jsou rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo jim byla rodičovská odpovědnost pozastavena.

veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.

Složení týmu PK se mění v závislosti na věku dítěte, jeho potřebách a na prostředí, ve kterém se pohybuje. Členem týmu se mohou stát nejen rodiče či širší rodina, ale i lékař, učitel, pracovník OSPOD, soudce, psycholog, psychiatr nebo sociální pracovníci ze sociálních služeb nebo ze zdravotnictví atd., a to v závislosti na konkrétní situaci, která se řeší. Součástí týmu mohou být rovněž pracovníci školního poradenského pracoviště (ŠPP) a školských poradenských zařízení (PPP, SPC), případně SVP, pokud to povaha řešené situace vyžaduje. Hlavní úlohou týmu je hledání a koordinace řešení situace dítěte a jeho rodiny.

Praktické zkušenosti ukazují, že existuje provázanost mezi sociální situací dítěte a jeho výchovou a vzděláváním a naopak. Proto je nutné znát různé úhly pohledu na problém dítěte, případně i jeho rodiny, a následně sjednotit postupy institucí a organizací v jeho zájmu.

Jaké úkoly mohou případové konference řešit

- Nastavit pravidla a podmínky spolupráce a zjistit názory rodičů v situacích, ve kterých došlo k názorovému střetu mezi rodiči a odborným pracovištěm ohledně potřeb dítěte, a je nutné posoudit jeho nejlepší zájem.
- Zjistit názory a postoje rodičů (či jiných osob odpovědných za výchovu dítěte), pedagogů nebo jiných odborníků k projednávanému problému, definovat případné ohrožení zájmu dítěte a navrhnout adekvátní možnosti řešení. V návaznosti na to navrhnout složení odborného týmu pro podporu dítěte.
- Navázat spolupráci s odborníky v případě, že rodiče nespolupracují nebo nevyužívají individuálně nabízenou pomoc těchto odborníků, a provázat předání informací ke konkrétnímu případu mezi jednotlivými účastníky PK.
- Zrychlit procesy pomoci, zejména tehdy, je-li třeba rychle synchronizovat podporu více odborníků a přesně nastavit, jak za sebou budou jednotlivé procesy a opatření následovat.
- Vyjasnit právní situaci dítěte, která bývá někdy poměrně složitá, zejména když se jedná o to, kdo a v jakých pravomocích může jednat, a především jaké povinnosti vyplývají z konkrétní právní situace pro jednotlivé účastníky PK.
- Nastavit individuální přístup a řešení konkrétní situace dítěte a jeho rodiny se zřetelem na skutečnost, že není reálné získat zcela objektivní náhled na situaci, nýbrž jedná se o subjektivní přístup jednotlivých účastníků PK k možnostem, schopnostem a podmínkám rodičů a potřebám jejich dítěte – vývoj dítěte a jeho sociálního prostředí je živý organismus a nedává smysl jej za každou cenu poměřovat nějakou normou.

Kdy lze využít případové konference ve školství

I ve školním prostředí se vyskytují situace, které přesahují možnosti individuálního řešení jedním odborníkem nebo jednou institucí a vyžadují koordinovaný mezioborový přístup. V takových případech lze uvažovat o svolání PK, zejména pokud se jedná o následující situace:

- **(Dlouhodobé) nenaplnění potřeb dítěte**, a to z různých odborných hledisek (vzdělávacího, sociálního, výchovného, zdravotního či emočního).
- **Situace vyžadující rychlé nalezení vhodného řešení**, například v souvislosti se zařazováním dítěte do školy, jeho návratem k plnění školní docházky nebo řešením akutní změny v rodinné situaci.

Konkrétním důvodem mohou být například:

- **Nepřehledná nebo nestabilní rodinná situace**, z níž může vyplývat ohrožení dítěte (např. časté stěhování, střídání partnerů rodiče, proměnlivé výchovné podmínky).
- **Stížnosti rodičů na postup školy nebo odborných pracovníků, případně diagnostické rozpory mezi odborníky**, které znesnadňují stanovení jednotného postupu ve prospěch dítěte.
- **Záškoláctví nebo zanedbávání péče o dítě** ze strany rodičů či jiných osob odpovědných za jeho výchovu.
- **Situace dítěte žijícího mimo vlastní rodinu**, zejména v pěstounské péči, poručenské péči nebo v zařízení ústavní výchovy.
- **Vyčerpání dosavadních podpůrných postupů**, kdy individuální intervence nejsou účinné a je nezbytné vytvořit širší podpůrnou síť na ochranu dítěte a aktivizaci jeho rodiny.

Výhody plynoucí z využití případové konference

- možnost rychlé odborné reakce na vzniklou situaci dítěte,
- aktivizace dítěte a jeho rodiny,
- prostor pro výměnu nezbytných informací,
- získání širšího pohledu na situaci dítěte z perspektivy školy, rodiny a dalších odborníků,
- náhled na projevy dítěte ve škole, v jiném prostředí, v interakci s rodiči, jinými osobami nebo odborníky,
- vyjasnění očekávání jednotlivých účastníků,
- omezení váhy subjektivního hodnocení situace jedním z aktérů PK,
- sdílení jednotlivých (odlišných) názorů a stanovisek,
- možnost konfrontace vlastních zkušeností se zkušenostmi ostatních,
- získání nových náhledů a zkušeností na konkrétní problém dítěte,
- otevřený systém pomoci a podpory,
- kreativní hledání nových vhodných řešení pro konkrétní dítě a jeho rodinu,
- vyřešení více problémů najednou,
- možnost ověření správnosti a účelnosti předchozích rozhodnutí,

- sladění jednotlivých intervencí a postupů,
- místo pro navázání osobní spolupráce.

Právní úpravy, o které se pořádání případové konference jako metody sociální práce opírá

- **Úmluva o právech dítěte**
 - čl. 9 – právo na péči rodiny v souladu se zájmy nezletilého dítěte;
 - čl. 12 – slyšení a názor dítěte;
 - čl. 29 – výchova dítěte musí směřovat k rozvoji osobnosti, posilování úcty k lidským právům a úcty k rodičům.
- **Listina základních práv a svobod**
 - čl. 10 – ochrana lidských práv;
 - čl. 32 – rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona a zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena;
 - čl. 36 – právo na soudní a jinou ochranu.
- **Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník**, ve znění pozdějších předpisů
 - § 858 – rodičovská odpovědnost (péče o dítě: jeho zdraví, tělesný a citový vývoj, rozumový a mravní vývoj);
 - (§ 5 – odpovědnost odborníka).
- **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, ve znění pozdějších předpisů
 - § 6 – ohrožené dítě;
 - § 10 – případová konference.
- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**, ve znění pozdějších předpisů
 - § 16 – podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ačkoli právní předpisy z oblasti školství metodu PK konkrétně neupravují, možnost jejího pořádání lze dovodit ze školského zákona. V § 2 se uvádí:

Vzdělávání je založeno na zásadách [...] vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání. [...] Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména [...] pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost.

V § 16 pak školský zákon předpokládá týmovou práci odborníků s dítětem. Očekává nejen aktivitu odborníků, kteří dítě vzdělávají, posuzují ho nebo mu zajišťují odbornou podporu, ale především aktivitu dítěte samotného a jeho rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. De facto tedy vytváří tým na podporu práv dítěte ve vzdělávací oblasti. Zároveň definuje různé druhy znevýhodnění dítěte, do kterého spadá jako možný determinant úspěchu dalšího vzdělávání i sociální znevýhodnění.

Školský zákon si mimo jiné klade za cíl vzdělávat pedagogické pracovníky v oblasti prevence a koordinovat podporu žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Pro takto nastavené úkoly se

jeví metoda PK v rámci individualizace podmínek vzdělávání na školách jako velmi výhodná. Zahrnuje nejen pomoc konkrétnímu dítěti, ale i vzdělávání všech účastníků PK v rámci péče o určitou skupinu dětí.

V praxi se odborníci setkávají také s pojmem **ohrožené dítě**, jehož obsah je demonstrativním způsobem popsán v zákoně o SPOD – jsou v něm uvedeny typické životní situace, do kterých se mohou děti a jejich rodiny dostat. Zcela záměrně se tedy neopírá o taxativní výčet, neboť v životě dítěte a jeho rodiny mohou nastat různé situace, které jsou nepředvídatelné, a je třeba vyhodnotit zejména to, zda trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí, nebo zda jsou či mohou být příčinou jejich nepříznivého vývoje. Právě takové situace se mohou řešit na PK ve škole. Zákon o SPOD tedy nepřímou vyjadřuje možnost využít PK v situacích, které sice zatím signalizují problémy dítěte nižší intenzity, ale jestliže nebudou řešené, mohou vyústit v ohrožené dítě v intencích § 6 tohoto zákona.

Rozdíly mezi pedagogickou radou, výchovnou komisí a případovou konferencí

V rámci činností v prostředí školy existuje několik odborných týmů, které pomáhají utvářet podmínky pro vzdělání a rozvoj dětí.

Pedagogická rada je definována v § 164 zákona č. 561/2004 Sb. (dále jen školský zákon) jako **orgán školy zaměřený primárně na vzdělávací proces a organizaci výuky**. Je poradním sborem ředitele školy, kterého se účastní všichni pedagogičtí pracovníci školy. Ředitel školy s pedagogickou radou projednává zásadní pedagogické dokumenty a opatření týkající se vzdělávací činnosti školy, přičemž k jejím názorům přihlíží. Jedná se o školní orgán, který řeší vzdělávací záležitosti školy jako celku, případně skupiny žáků (např. třídy nebo ročníku). Rodiče ani žáci se jednání pedagogické rady osobně neúčastní.

Výchovné komise jsou zřizovány v souladu se školním řádem (§ 30 školského zákona) a řeší **konkrétní výchovné obtíže dítěte v rámci vnitřních pravidel školy**. Porušování školního řádu není vymezeno zákonem, ale podmínkami konkrétní školy a ředitel školy stanovuje pravidla pro ukládání výchovných opatření. **Výchovná komise je školním orgánem**, který se svolává podle potřeby na základě vzniklého výchovného problému konkrétního dítěte. Zaměřuje se zejména na jeho chování ve škole a na spolupráci s rodinou. Rodiče i dítě se jednání výchovné komise zpravidla aktivně účastní.

Případová konference není školským zákonem upravena. Je to mezioborový nástroj zaměřený na ochranu práv a potřeb dítěte v širším kontextu jeho života. Jedná se o formu práce s rodinou a dítětem, jejímž cílem je koordinace podpory a prevence eskalace obtíží, které by mohly vést k ohrožení dítěte ve smyslu zákona o SPOD. V rámci PK je nezbytná aktivní spolupráce více odborníků z různých resortů, stejně jako rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Účast dítěte na jednání PK se odvíjí od jeho věku, rozumové a emoční vyspělosti. PK se svolává zejména tehdy, pokud je třeba sjednotit postupy více institucí a odborníků, kteří se na řešení situace dítěte podílejí nebo se na něm mají podílet.

Rodiče a děti

Vztahy mezi rodiči a dětmi tvoří nejvýznamnější část předmětu úpravy rodinného práva v OZ.

Principy dobře fungujících právních vztahů v této oblasti jsou zvýrazněny a chráněny nejen OZ, ale též dalšími významnými dokumenty, **zejména Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte**.

Podle čl. 32 Listiny základních práv a svobod je **rodičovství a rodina pod ochranou zákona a zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena**. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.

Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli pouze rozhodnutím soudu a na základě zákona. Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

Preambule Úmluvy o právech dítěte mimo jiné deklaruje, že státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, jsou *přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, [...] uznávající, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění*.

Úmluva o právech dítěte vychází z historické zkušenosti definované již v *Deklaraci práv dítěte* (1959), že *dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*.

Rodičovská odpovědnost

Za všestranný vývoj dětí odpovídají především jejich rodiče. Toto právo a povinnost je vyjádřeno v OZ, který v § 858 vymezuje obsah rodičovské odpovědnosti takto:

1) *Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v*

a) péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví a péči o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj bez tělesného trestání, duševního strádání a jiných ponižujících opatření,

b) ochraně dítěte,

c) udržování styku s dítětem, zahrnujícího osobní styk, nepřímý styk uskutečňovaný prostředky komunikace na dálku, vzájemné poskytování všech podstatných informací o dítěti mezi rodiči a poskytování všech podstatných informací o rodičích dítěti,

d) zajišťování výchovy a vzdělání dítěte,

e) určení místa bydliště dítěte,

f) zastupování dítěte a

g) spravování jmění dítěte.

2) *Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.*

(3) *Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*

Z výše citovaného ustanovení vyplývá, že podpora rodičů ze strany školy při uplatňování jejich rodičovské odpovědnosti může představovat významný podpůrný prvek. Rodiče mají právo užít při výchově dětí vhodné a přiměřené výchovné prostředky vyplývající z kárného práva rodičů, a to pouze tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte ani jakkoli ohroženo jeho zdraví či tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Lidské důstojnosti dítěte se dotýká zejména tělesné trestání, působení duševního strádání nebo jiné ponižující opatření (§ 884 odst. 2 OZ).

Rodiče ve smyslu § 892 OZ jsou zákonnými zástupci dítěte. Vedle rodičů je jeho zákonným zástupcem také poručník, kterého jmenuje soud v zákonem stanovených situacích. Ten ale v podstatných věcech týkajících se dítěte potřebuje vždy jejich schválení soudem.

V životě dětí nastávají situace, ve kterých výkonu rodičovské odpovědnosti brání rodičům závažná překážka, kdy rodiče své povinnosti řádně nevykonávají, nebo dokonce svoji rodičovskou odpovědnost zneužívají, popř. její výkon závažným způsobem zanedbávají. V takových případech umožňuje OZ **rodičovskou zodpovědnost pozastavit, omezit nebo rodiče této odpovědnosti zbavit** (§ 869–871).

K **pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti** (§ 869) může dojít v případě, že **rodiči brání ve výkonu rodičovské zodpovědnosti nějaká závažná překážka**, např. dlouhodobý zahraniční pobyt, nemoc nebo výkon trestu odnětí svobody.

Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti je vlastně ponechání výkonu rodičovské odpovědnosti „v klidu“ po dobu, kdy rodiče nemohou ze závažných důvodů tuto odpovědnost vykonávat, anebo nastala situace, ve které naplňování jejího obsahu dítě nějakým způsobem ohrožuje. Soud při svém rozhodování zkoumá, zda to vyžaduje zájem dítěte, a pokud soud dospěje k rozhodnutí o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, **má současně povinnost jmenovat dítěti poručníka**.

Na rozdíl od pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti zbavuje rozhodnutí o **omezení rodičovské odpovědnosti** (§ 870) rodiče oprávnění vykonávat jen některá práva a povinnosti proto, že rodič řádně neplní svou rodičovskou odpovědnost.

V čem se rodičovská odpovědnost omezuje, stanoví soud v rozhodnutí o omezení rodičovské odpovědnosti. Při omezení rodičovské odpovědnosti musí soud pro výkon těch práv a povinností, v nichž je rodič omezen, jmenovat dítěti opatrovníka.

Zbavení rodičovské odpovědnosti soud vysloví tehdy, když rodiče závažným způsobem zneužívají svých práv nebo zanedbávají své povinnosti.

Zbavení rodičovské odpovědnosti ve svém důsledku znamená, že rodiče nemohou rodičovskou odpovědnost vůbec vykonávat, typicky v závažných případech, jakými jsou například týrání nebo zneužívání dítěte, popřípadě hrubé zanedbávání péče o něj. Také v těchto případech musí soud jmenovat dítěti poručníka.

Velmi důležitou zásadou upravenou v řadě právních předpisů je zásada naslouchat dítěti a brát zřetel na jeho vyjádření a názor v záležitostech, které se ho dotýkají. Jedná se tedy o přísně individuální přístup ke konkrétnímu dítěti a situaci, která se právě řeší. Je nutné podotknout, že touto zásadou se musí ve svých kompetencích řídit každý odborník, který se podílí na řešení situace, k čemuž ho zavazuje *Úmluva o právech dítěte* (čl. 12). Všechny kroky rodičů i odborníků musí směřovat k naplňování nejlepšího zájmu dítěte.

Mezinárodní dokumenty a právní předpisy předpokládají **stejná práva a povinnosti u obou rodičů**, a pokud jeden z nich chybí, koncentruje se výkon rodičovské odpovědnosti samozřejmě u toho druhého. Jde především o situace, kdy jeden z rodičů zemřel nebo nebyl uveden či určen. Podobně je tomu i v případě pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti u jednoho z nich.

Vedle rodičů mohou hrát významnou roli i osoby, kterým bylo dítě svěřeno do péče a výchovy, případně poručník dítěte, jenž je vedle rodičů dalším zákonným zástupcem dítěte. Při řešení konkrétní situace dítěte se musí brát v úvahu, s kým se případ řeší a jaké má účastník PK postavení z hlediska rodičovské odpovědnosti.

Zásady ochrany osobních údajů a bezpečné komunikace v případové konferenci

V rámci PK se pracuje pouze s nezbytnými údaji potřebnými pro řešení situace dítěte. Všichni účastníci jednají v souladu s právními předpisy (GDPR, zákon o SPOD, školský zákon a další), přičemž sdílené informace souvisí s ochranou a podporou dítěte. Informace, které s projednávanou problematikou nesouvisí, by sdíleny být neměly.

Svolavatel PK rodiče i dítě předem informuje o cíli a důvodech jejího pořádání. Zároveň jsou seznámeni s okruhem pozvaných účastníků (rodina je partnerem všech ostatních účastníků PK) a se skutečnostmi, které se budou na PK projednávat. Též mají právo vědět, **jaké informace budou sdíleny** a s kým. Není ale výjimkou, že účastníci sdělí během PK takové informace, které až do jejího konání nebyly nikomu známy. Základní informace jsou sdělovány účastníkům až na jednání PK v rámci úvodního seznámení se skutečnostmi, které vedly k jejímu svolání. Ke sděleným skutečnostem se může každý účastník vyjádřit. Citlivé informace o zdraví, psychickém stavu, sociálních poměrech či trestních věcech se sdělují pouze v rozsahu nezbytném pro plán podpory a pomoci dítěti a jeho rodině.

Všichni účastníci jsou vázáni mlčenlivostí – dalším osobám nemohou předávat žádné informace, které zazněly a zároveň mají charakter osobních a citlivých údajů.

Na základě těchto postulátů se buduje bezpečné prostředí pro všechny účastníky. Dítě i jeho rodiče jsou informováni, **jakým způsobem** budou zjištěné citlivé a osobní údaje zpracovány. A pouze kompetentním spolupracujícím orgánům a organizacím lze předat **závěry PK**, tj. definované úkoly, termíny jejich plnění a kdo je za jejich plnění odpovědný. Mimo stanovený okruh institucí nebo i jednotlivců (např. pedagogicko-psychologická poradna a terapeut dítěte) se tyto informace nikomu dalšímu předávat nesmí. Zápis z PK je součástí dokumentace dítěte, která podléhá pravidlům GDPR, a k této dokumentaci mají přístup jen oprávněné osoby.

PK vytváří bezpečné prostředí pro všechny účastníky nejen z hlediska právních předpisů, ale také z hlediska formy komunikace mezi nimi (vstřícnost, empatie, uznání). V rámci komunikace se sdělují jen tzv. testovaná data, tj. takové informace, které lze považovat za prokázané. Nejedná se tedy o fantazie jednotlivých účastníků, ale o podložené skutečnosti, případně o hypotézy, které jako možné vysvětlení přicházejí v úvahu. Během jednání mohou účastníci upřesnit informace, vznést námitku nebo vyjádřit svůj názor, ale vždy tak, aby jejich vyjadřování nebylo pro ostatní strany pohrdlivé, útočné či obviňující. Smyslem jednání není hledání viníka za stávající stav, nýbrž hledání řešení a zajištění potřeb dítěte. Cílem diskuse všech je hledání možností, jak mu pomoci, přičemž zapojení rodičů do uvažovaných opatření je velice důležité. Jejich problémy se ale na jednání neřeší. Závěry, do kterých vyústí diskuse, musí být stručné, jasně definované a odůvodněné, pro dítě i rodiče srozumitelné.

Svolavatel a facilitátor

Svolavatel je ten účastník PK, který ji svolává. Může to být fyzická i právnická osoba. V konkrétní situaci to může být například ředitel školy, OSPOD podle místa trvalého bydliště dítěte, pedagogicko-psychologická poradna atd. Svolavatel řeší konkrétní situaci žáka na základě svých profesních kompetencí a došel k závěru, že k jejímu úspěšnému řešení je potřebná PK.

Facilitátor je osoba s řadou měkkých i tvrdých kompetencí. Blíže jsou popsány v metodické publikaci NÚV (výstup projektu MŠMT KIPR) *Metodika realizace případových konferencí ve školských poradenských zařízeních*. Podrobněji se zejména měkkými dovednostmi zabývá např. Karel Kmošek v publikaci *Komunikační a jiné měkké dovednosti: soft skills v praxi* (Grada 2012). Dovednostem souvisejícím s metodami sociální práce se věnuje Věra Bechyňová v publikaci *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou* (Portál 2012).

Facilitátor má řadu povinností již před svoláním PK. V rámci plnění své úlohy je nejprve jejím svolavatelem obecně a velmi stručně seznámen s charakterem tématu, které se na ní bude řešit (např. záškoláctví, zanedbávání atd.). Nemá k dispozici žádné konkrétní informace, jež by mohly dítě identifikovat. Ty se budou předávat až na PK.

Na základě těchto informací od svolavatele určuje facilitátor rámcovou strukturu, doporučuje přizvat konkrétní odborníky a stanovuje i časový rámec jednání. Případové konference se účastní jen relevantní odborníci, kteří s dítětem a jeho rodinou pracují nebo by s nimi mohli pracovat v budoucnu (škola, zdravotnictví, sociální pracovník, psycholog atd.).

Facilitátor navrhuje i konkrétní prostor, ve kterém by bylo vhodné PK realizovat. Vyhne se takovému prostoru, který by mohl na dítě a jeho rodinu působit nevhodně (např. velikostí, vybavením nebo kvůli tomu, že jde o průchozí místnost). Je nezbytné, aby zvolený prostor skýtal účastníkům pohodlí, pocit bezpečí a komfort potřebný k jednání (teplota, osvětlení, místa k sezení, zajištění prostoru na dostatečně dlouhou dobu atd.). Facilitátor dále doporučuje svolavateli zajistit takové technické podmínky, které účastníkům poskytnou větší komfort (např. možnost připojit se k PK on-line, telefonicky atd.). V této souvislosti také nastavuje časový rámec jednání tak, aby ti účastníci, kteří se k jednání PK připojí on-line, měli možnost se na toto vzdálené připojení předem připravit. Rovněž je

nutné zajistit účastníkům pro jejich on-line připojení k jednání PK bezpečné podmínky (dostatečné soukromí, nepožizování záznamu atd.).

Během jednání PK facilitátor vystupuje neutrálně, nehodnotí vyjádření jednotlivých účastníků.

PK má několik částí a v každé z nich má facilitátor jiné úkoly. **V úvodu jednání** seznámí účastníky s pravidly PK a upozorní je na nutnost dodržování pravidel GDPR. Zároveň představí všechny účastníky jednání a informuje o jejich vztahu k projednávané problematice. V této části PK všichni účastníci podepisují zákonnou mlčenlivost. V případě nesouhlasu některého z účastníků PK s povinnou mlčenlivostí rozhodne facilitátor o dalším postupu a reorganizaci jednání v důsledku tohoto zjištění. Zároveň ověřuje, že všichni pozvaní účastníci jsou přítomni, a zda byli řádně pozváni. Při větším počtu účastníků je praktické, pokud každý účastník obdrží jmenovku. Ta zřehlední vyjadřování jednotlivých účastníků pro potřeby vzájemné komunikace a pořizování zápisu. Facilitátor také nechává hlasovat o případné účasti osob, které nebyly pozvané, ale mají zájem se PK účastnit a domnívají se, že jejich informace jsou důležité (zpravidla jsou to osoby přizvané některým z účastníků PK). Jejich účast musí odsouhlasit nadpoloviční většina přítomných pozvaných účastníků PK a je nutné, aby pak i tyto osoby podepsaly mlčenlivost. Je přípustné, aby poté, co přednesou své poznatky, jednání PK opustily.

Během jednání dbá facilitátor na to, aby veškerá komunikace byla konstruktivní a všichni účastníci se mohli k projednávanému tématu vyjádřit. V některých situacích vysvětluje odborné termíny, doplňuje a upřesňuje sdílené informace a případně vrací k probíranému tématu jednotlivé účastníky diskuse. Snaží se zamezit nevhodným formám vyjádření jednotlivých účastníků či nevhodným emocím. Pokud k něčemu takovému dojde, dbá na uklidnění situace.

Dává slovo jednotlivým účastníkům, a to nejprve svolavateli, který seznámí přítomné s tématem a důvody svolání PK. Následně předává slovo rodičům dítěte a eventuálně dítěti samotnému. V případě rodičů dbá na pravidla slušného chování a dává tak přednost matce – ženě k jejímu vyjádření. Dítě nemusí být účastno celého jednání, protože během jednání může nastat taková situace, která by mohla ponížit jeho důstojnost, znejistit jeho sebevědomí a sebehodnocení či jinak dítě citově stigmatizovat. V případě dítěte je také nutné respektovat jeho osobnost, věk i emoce a poskytnout mu k jeho vyjádření dostatek prostoru. Rodiče jsou nejdůležitějšími účastníky jednání a měli by mít možnost vyjádřit, co všechno potřebují k tomu, aby se stav dítěte zlepšil. Za tímto účelem je facilitátor motivuje k vyjádření a ke sdělení, jaké jsou potřeby jejich dítěte. Je nutné si uvědomit, že PK neřeší problém rodičů, ale dětí. Hlavním úkolem facilitátora v této části je hledat vhodné řešení situace dítěte reálné v daných podmínkách rodiny a vhodné formy naplňování jeho potřeb ze strany rodičů i pomáhajících profesí. Facilitátor by neměl navrhnout opatření místo účastníků jednání. Může ale klást otázky, které vedou k objasnění nebo upřesnění situace dítěte..

V závěrečné části pomáhá facilitátor formulovat závěry jednání (konkrétní úkoly, odpovědné osoby, termíny plnění a kritéria jejich vyhodnocení). Při formulování závěrů PK dbá na to, aby jim všichni účastníci jednání plně porozuměli a chápali důvody, pro které byly stanoveny. Předává zápis z jednání ke kontrole a stvrzení podpisem jednotlivým účastníkům, případně zajistí potřebné úpravy zápisu.

Svolavatel výsledný zápis vytiskne, aby ho účastníci mohli podepsat. Každý pak obdrží jednu kopii podepsaného zápisu a originál se založí do spisu, který svolavatel z pozice resortních předpisů k PK vede. Facilitátor nearchivuje žádné osobní a citlivé údaje.

V rámci reflexe pak může facilitátor vyhodnotit PK s konkrétním odpovědným pracovníkem (svolavatelem) nebo navrhnout další procesní kroky pro případné další postupy v dané věci.

Praktické poznámky k realizaci případových konferencí

1. Účel a principy

PK je strukturované mezioborové setkání zaměřené na hledání řešení konkrétní situace dítěte/žáka. Jejím základním principem je týmová práce s cílem řešit konkrétní situaci dítěte, jejímž výsledkem bude dohoda s jasně formulovaným akčním plánem. Celý proces je veden s respektem ke všem zúčastněným, zejména k rodině dítěte a samotnému dítěti. Zároveň je PK bezpečným místem pro názory a stanoviska všech účastníků, včetně jejich citových a citlivých projevů.

2. Kdy případovou konferenci svolat

PK je vhodné svolat, když je zřejmé, že problém dítěte přesahuje možnosti konkrétní instituce nebo organizace, situace dítěte se zhoršuje a dítě, jeho rodina i škola potřebují podporu, nebo když je potřeba koordinovat více aktérů ochrany dítěte a dosavadní opatření jsou neúčinná nebo selhávají.

3. Příprava a role svolavatele

Svolavatel vymezuje problém, který je potřeba řešit, a stanovuje cíl jednání PK. Zároveň s ohledem na definovaný problém a cíl určí společně s facilitátorem okruh účastníků jednání (rodiče, dítě, škola, odborníci, služby nebo příslušníci širší rodiny). Svolavatel rovněž zajišťuje formální náležitosti PK – např. pozvánku, informovaný souhlas, prezenci, ale také vysvětlí účastníkům jejich roli a očekávaný výsledek PK.

Svolavatel dále musí ověřit, zda všichni pozvaní účastníci mají zájem se PK zúčastnit a stanovený termín jejího konání jim vyhovuje. Je vhodné a možné, aby v případě časového zaneprázdnění, které pozvanému účastníkovi nedovoluje se PK účastnit, tento poskytl svolavateli alespoň písemné vyjádření k stanovenému cíli PK.

Zcela zásadní je podepsání mlčenlivosti všemi účastníky PK. Účastník, který ji nepodepsal, není vázán smluvní mlčenlivostí vůči organizaci svolavatele. Nelze tedy předpokládat, že bude zacházet s informacemi stejně, jako ti účastníci, kteří ji stvrdili svým podpisem. Prakticky to znamená, že před tímto účastníkem nelze sdílet citlivé informace, dokud mlčenlivost nepodepíše.

U některých profesí odmítnutí podpisu mlčenlivosti zásadním problémem být nemusí, jestliže jsou vázání mlčenlivostí jiným právním předpisem:

- **pracovníci OSPOD** – mlčenlivost dle zákona o SPOD,
- **škola, pedagog, odborní pracovníci ŠPZ** – mlčenlivost dle školského zákona,
- **zdravotník** – mlčenlivost dle zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování,

- **sociální pracovník** – mlčenlivost dle zákona o sociálních službách,
- **orgány policie** – mlčenlivost dle zákona o policii,
- **probační úředník** – mlčenlivost dle zákona o PMS.

Ostatní osoby, které mlčenlivost nepodepsaly ani nejsou vázané tzv. profesní mlčenlivostí, mohou být přizvány jen k té části jednání, ve které se nesdělují citlivé a osobní údaje.

4. GDPR a ochrana osobních údajů

Bez podepsané mlčenlivosti a bez jiného právního titulu (důvodu), který by to umožňoval, **nesmí účastník slyšet ani vidět osobní údaje třetích osob**. Bez podpisu mlčenlivosti proto nemůže být přítomen žádná část PK, ve které se pracuje s osobní a citlivou informací, což je převážná část PK. Pro účastníka, který mlčenlivost nepodepsal, z toho ale nevyplyvají žádné sankce, ledaže by některé informace zneužil takovým způsobem, že by to byl důvod podat na něj žalobu na ochranu osobnosti podle OZ. Svolavatel však musí postupovat velmi obezřetně a vždy vyloučit účastníka bez podepsané mlčenlivosti z jednání v té části, ve které by mohl být jeho přítomností porušen systém ochrany osobních a citlivých údajů jiných účastníků nebo dítěte, jehož problém se řeší. Svolavatel mu rovněž může omezit přístup k zápisu z PK.

5. Spolupráce svolavatele s facilitátorem

Oba společně připraví strukturu a časový rámec PK. Dbají o dostatečnou délku časových úseků věnovaných sdílení informací o dítěti a hledání řešení problému. Následné vytvoření dohody a akčního plánu by mělo logicky navazovat na nejvhodnější řešení situace s jasným vymezením konkrétních úkolů, termínů jejich plnění a odpovědnosti konkrétních odborníků nebo institucí.

6. Zapojení dítěte

Přímé zapojení dítěte do PK je nevyhnutelné od 12 let věku. Mladší dítě buď může být na jednání PK také přizváno, nebo je nutné zajistit pro jednání PK jeho stanovisko k projednávanému problému nebo situaci nějakým jiným způsobem. Dítě musí být poučeno o významu PK a o možnostech řešení jeho situace. Jeho názor musí být brán v úvahu vždy a za všech okolností. Neznamená to však, že nebude zkoumán ve vztahu k jeho oprávněným zájmům a potřebám.

V této souvislosti je nutné připomenout, že práce s rodinou a dítětem samotným je proces, který vede k vyhodnocení nejlepšího zájmu dítěte a přijetí opatření na jeho ochranu. PK ve svých závěrech hledá postupy, jak nejlepší zájem dítěte naplnit, a to i tehdy, když dítě vyjadřuje názor odlišný od jeho nejlepšího zájmu.

7. Případová konference přináší řadu vypjatých a emočně náročných situací

Účastníci jednání nemusí vždy sdílet shodná stanoviska. V rámci jednání je nutné udržet komunikaci, která je respektující k názorům všech účastníků. Komunikace musí být zaměřená zejména na potřeby dítěte a nikoliv prioritně na potřeby jednoho nebo obou rodičů. Facilitátor musí být nestranný, udržovat komunikaci s omezením vzájemného obviňování, bez sarkasmů a ironie účastníků (nemusí jít

o emočně vypjaté situace jen ze strany rodičů, ale i některých odborníků). Pro bezkonfliktní průběh má velký význam i pochopení sociálního statusu jednotlivých účastníků (právník, lékař, sociální pracovníce atd.). Pokud dochází k eskalaci konfliktu, facilitátor shrne dosavadní fakta a vrátí diskusi k plánovanému cíli.

8. Zápis a dokumentace jsou v rámci případové konference pořizovány synchronně s jejím průběhem

Zápis zahrnuje důvody a cíle PK, klíčová vyjádření všech účastníků, výstupy z jednání, závazné kroky, termíny a odpovědnost jednotlivých účastníků za jejich plnění, případně možnost kontrolního setkání nebo sdílení informací v budoucím čase. Průběžné zapisování vyjádření jednotlivých účastníků by mělo být nesporné, tj. zaznamenávají se pouze fakta, případně ověřitelné hypotézy. Pokud některý z účastníků trvá na zapsání svého doslovného vyjádření, je nutné jeho citaci zajistit a doplnit ji komentářem postihujícím podstatná fakta z jeho sdělení. Je praktické, aby si zápis v papírové podobě odnesli všichni účastníci přímo z PK. Jestliže někdo z jednání odchází před ukončením PK, je do zápisu poznamenán čas jeho odchodu a jeho stanovisko k projednávané věci. Pokud je to nutné, je zápis takovému účastníku zaslán v souladu s pravidly ochrany osobních údajů. Stejně se postupuje v případě, že některý z účastníků PK je připojen on-line.

Zápis má být stručný a věcný. Pokud ho některý z účastníků odmítne podepsat, do zápisu se to poznamená a případně se uvede i jeho vyjádření, proč ho odmítl podepsat. Nepodepsání zápisu neomezuje platnost závěrů ani pokračování case managementu (systematická koordinace podpory dítěte/žáka/rodiny) v konkrétní kauze. Zápis je oficiálním dokumentem i bez kompletní sady podpisů, pokud je v něm řádně odůvodněno, proč jej některý z účastníků nepodepsal.

9. Následná práce a kontrola plánu

Protože výsledkem PK je akční plán, dochází k pravidelnému vyhodnocování plnění jeho jednotlivých úkolů. Zároveň se rozvíjí komunikace mezi účastníky PK na ní sjednanými informačními kanály (on-line rozhovor, písemné zprávy, sociální šetření, zprávy odborníků atd.). Akční plán může být přehodnocován na základě nově získaných informací. Mohou do něj být například doplněny různé služby nebo naopak může být redukován. Pokud byl stanoven termín kontrolního setkání, proběhne formou následné PK či formou porady nebo krátkého vyhodnocení závěrů PK.

Nejčastější situace řešené případovou konferencí v prostředí školy

PK pořádané ve škole by měly přispět k naplňování těch potřeb dětí, které se váží (i) ke škole a ke vzdělávání. Zároveň je nutné připomenout, že rozhodování o tom, zda se jedná o dítě ohrožené, škole nepřísluší.

Již v kapitole věnované představení případové konference jsme stručně popsali různé typy situací z prostředí školy, které mohou vést k nenaplňování nebo dokonce opomíjení potřeb některých dětí a současně vyžadují koordinovaný mezioborový přístup. Nyní se jim budeme věnovat podrobněji.

Nespokojování některých potřeb dítěte (z různých pohledů a oborů) souvisí s tím, že rodiče nebo škola buď nemají o jeho potřebách přiměřenou představu, nebo jeho potřeby sice správně postihli, ale nemají prostředky je naplnit – například škola citlivě vnímá ty potřeby dítěte, které nemůže uspokojit, a chce na ně rodiče upozornit.

Rychlé hledání vhodného řešení k zařazení dětí do školy se váže na situace, v nichž musejí škola i rodiče hledat formy řešení, které by dítě vrátilo do školy, k jeho povinnostem, např. s ohledem na jeho dlouhodobou absenci ve škole nebo na akutní situaci vzniklou v rodině s negativním dopadem na jeho školní docházku.

Nepřehledná situace u ohroženého dítěte: V prostředí školy se pedagogové setkávají i s dětmi, které byly diagnostikovány jako děti ohrožené (dle § 6 zákona o SPOD) a je potřeba sjednotit postupy školy, rodiny a příslušného OSPOD. Pokud škola splnila všechny své povinnosti vůči dítěti a nedošlo ke zlepšení situace, vstupuje do spolupráce s OSPOD.

Stížnosti a diagnostické rozpory: Může se stát, že rodiče nesouhlasí s postupem školy a chtějí ho revidovat nebo prověřit ČŠI apod. Dalším důvodem mohou být diagnostické rozpory odborníků, a tudíž se hledá cesta, jak zjistit skutečné potřeby dítěte a naplnit je.

Záškoláctví a zanedbávání jsou časté důvody pro svolání PK ve škole. Neznamená to ovšem, že se vždy jedná o skutečné neplnění potřeb dítěte, případně protiprávní jednání jeho rodičů. Někdy postačí aktivizace rodičů v dané oblasti nebo i jejich edukace o dalším možném postupu školy.

Dítě s různou medikací kvůli psychickým obtížím: V těchto situacích je nutné nastavit shodný denní režim školy a rodiny a také shromáždit potřebné informace o chování dítěte, které mohou vést k přesnější medikaci a podpoře.

Dítě žijící mimo vlastní rodinu: Škola by měla mít informace o pobytu dítěte mimo vlastní biologickou rodinu. V některých případech může být takový pobyt dítěte zásadním mezníkem v uspokojování jeho potřeb. Jedná se především o situace, kdy je svěřené do péče jiné fyzické osoby nebo do pěstounské péče. V některých případech však ani náhradní rodina potřeby dítěte nenaplní, nepečuje o ně a dítě může být takovým neplněním rodičovské odpovědnosti poškozované.

Tvorba sociální sítě na ochranu dítěte, když rodina je ohledně jeho výchovy a péče bezradná. Zde je nutná edukace rodičů a aktivizace širší rodiny. Škola může přispět k dohodě rodičů, která povede k ochraně práv konkrétního dítěte. Taková situace může nastat i mezi školou a rodinou s odlišnými kulturními a náboženskými podmínkami. Dětem se specifickými potřebami by měla být poskytnuta podpora odborným týmem. V těchto případech by PK měla vytvořit podpůrnou sociální síť pro dítě a aktivizovat rodinu a další pomáhající odborníky k tomu, aby byly potřeby dítěte řádně naplňované.

Kasuistické příklady případových konferencí realizovaných ve škole

Níže shrnujeme celkem 11 případových konferencí zaměřených na řešení různých situací (témat) z prostředí školy, ve kterých byla PK vhodnou volbou. V jednotlivých kasuistikách jsou fakta a formulace uvedeny tak, jak je účastníci na dané PK prezentovali. I když tato sdělení

z pochopitelných důvodů ne vždy obstojí po stránce odborné a/nebo terminologické či může jít ze strany účastníka PK o protiprávní požadavky, vždy jsou to sdělení důležitá. Pořadí, ve kterém jsou uváděna, ale někdy neznamená nic jiného, než jak za sebou byla na PK prezentována, tj. aniž by mezi nimi musela být nutně nějaká souvislost. Někdy se tak v rámci daného odstavce jedná o stručné shrnutí toho nejdůležitějšího, ve kterém jsou jednotlivá sdělení jen prostě kladena jedno za druhým – každé má svou vlastní vypovídací hodnotu a mohou si i vzájemně protiřečit. Některá témata jsou rovněž variabilní a pro názornost tak u nich uvádíme dvě kazuistiky dobře ilustrující různorodost problémů dítěte.

I. Neplnění (nezajištění) potřeb dítěte

Sofie

Sofie je dvanáctiletá dívka s blíže neurčenou diagnózou, jejíž chování odpovídá dětskému autismu. Rodina se do města přistěhovala v minulém roce, kdy Sofie byla ze školní docházky s ohledem na častá onemocnění omluvena. Dívka trpí úzkostnými stavy, které jí brání do školy docházet. Rodiče mají zájem, aby navštěvovala ZŠ v místě bydliště. Jedná se o školu umístěnou ve dvou budovách a školní jídelna je mimo budovu školy. Sofie ve škole pozitivně reaguje jen za přítomnosti matky, s žádnou jinou autoritou nespolečně pracuje. Škola se nedaří najít funkční způsob, jak s dívkou komunikovat. Rodiče si za této situace přejí, aby Sofie navštěvovala výuku ve škole s tím, že matka bude v její třídě asistentkou pedagoga.

Cíle případové konference:

- edukace rodičů o nutnosti řešit specifické potřeby dcery a určit možnosti jejího vzdělávání,
- vyhodnocení možností vzdělávat Sofii v podmínkách školy, včetně realizace podpůrných opatření pedagogicko-psychologické poradny.

Zájem a blaho dítěte: Dítě má právo na vzdělání dle svého zdravotního stavu, schopností a osobnostních předpokladů. Rodiče mají právo znát pro svá rozhodnutí o dalším vzdělávání dítěte všechny dostupné možnosti navrhované odborníky, aby se dokázali ve prospěch své dcery správně rozhodnout a podpořit nejvhodnější variantu.

Dílní otázky:

- Je k dispozici kompletní diagnostika zdravotního stavu nezletilé? Je nutné doplnit její odborné posouzení z oblasti psychologie, psychiatrie nebo jiné odbornosti?
- Je vhodné, aby Sofiina matka byla její asistentkou pedagoga?
- Co může odborný tým udělat, aby se situace Sofie zlepšila?

Účastníci: rodiče Sofie, její pediatr, zástupce pedagogicko-psychologické poradny, třídní učitelka, ředitel ZŠ, dosavadní asistentka pedagoga

Vyjádření účastníků:

Rodiče trvají na tom, že Sofie musí docházet do školy, nechť si připustí závažnost jejího psychického stavu. Pedagogicko-psychologická poradna při rozhodnutí o nastavení podpůrných

opatření vycházela z jejich podkladů a další vyšetření Sofie tak považují za nadbytečné. Zastávají názor, že asistentkou pedagoga by měla být matka, protože zná potřeby své dcery a může v sobě spojit funkci asistentky pedagoga, matky a sociálního asistenta.

Třídní učitelka uvádí, že ve škole prakticky není možné se Sofií navázat jakýkoliv kontakt. Sedí na místě s hlavou zakrytou plenou a vůbec nereaguje. Pokud pro ni přichází matka, okamžitě ze školy odchází. Škola se pokusila získat od matky informace, jakou formou s dcerou komunikuje. Matka uvedla, že používají piktogramy, slova v omezeném množství a fyzický kontakt s dcerou. Ve školním prostředí bylo vše aplikováno, avšak bezvýsledně. Třídní učitelka se domnívá, že se nejedná jen o dětský autismus, protože je zřejmé, že Sofie se nedá prakticky ničím zaujmout.

Pediatřička se domnívá, že Sofie trpí spíše než dětským autismem těžkou neurózou. V minulosti tuto možnost uváděla i psychiatřička, když o samotě s pediatričkou komunikovala. Je zřejmé, že pro takové stavy má Sofie rodové dispozice. Medikace je zatím neúspěšná – rodina dívky podává pouze homeopatika. Pediatrička podporuje názor, že matka by byla vhodnou asistentkou pedagoga. Dále uvádí, že docházka Sofie do školy je překážkou v léčbě.

Pedagogicko-psychologická poradna nesouhlasí s názorem rodičů ohledně vhodnosti matky jako asistentky pedagoga. Sofie má řadu potíží, které přesahují rámec působnosti psychologů ve škole. Upozorňuje, že Sofiin stav se zhoršuje. Dívka potřebuje stanovit diagnózu od psychiatra, v minulosti po nahodilém vyšetření psychiatrickou byla doporučena hospitalizace, k té ale již rodiče nepřistoupili.

Shrnutí:

- Rodiče nesou plnou odpovědnost za zdraví a příznivý vývoj Sofie.
- Škola vyčerpala možnosti, jak se Sofií pracovat. Podpůrná opatření nejsou akceptována rodiči ani pediatričkou, která požaduje vzdělávání Sofie zcela ukončit.
- Rodiče jsou informováni o dalších možnostech vzdělávání: domácí vzdělávání, změna školy, tak aby škola více vyhovovala Sofiiným potřebám.
- Sofiina matka nemůže současně zastávat pozici asistenta pedagoga a osobního asistenta. Finančně lze dle platných právních předpisů podpořit pouze asistenta pedagoga. Osobní asistent je financován z jiných zdrojů.

Závěry:

- Matka se rozhodla pro osobní asistenci Sofie (po dočasném přerušení Sofiiny docházky do školy), a nikoliv pro asistentku pedagoga.
- O celé situaci bude škola informovat příslušný OSPOD k dalšímu postupu (zejména potřeba zajistit vyšetření Sofie dětským psychiatrem) a opatřením kvůli přerušení Sofiiny docházky do školy, které nemusí být v zájmu dítěte.

Václav

Václav je žákem 3. třídy. Před nástupem do školy měl odklad PŠD pro celkovou nezralost. Žije s matkou a babičkou, otec není v rodném listě uveden. V rodině rozhoduje babička, která o Václava většinu času pečuje, protože matka je zaměstnaná ve dvanáctihodinových směnách a rady babičky

ve výchově akceptuje. Babička i matka vystupují hyperprotektivně, obtíže Václava často bagatelizují, s odborníky spolupracují nahodile. Pedagogicko-psychologická poradna chce nastavit vhodná podpůrná opatření, neboť ta současná neplní žádoucí účel. Václav potřebuje menší školní kolektiv, pomalejší tempo učení a kamarády ve třídě, kteří mu budou rozumět. Vzdělávání v běžné ZŠ je pro Václava zatěžující, neboť u něj byl diagnostikován atypický autismus, LMR a je značně neklidný. Již nyní je ve třídě menší počet dětí, asistent pedagoga a druhý pedagog a je nutné hledat další možnosti podpory.

Cíle případové konference:

- určit, zda je nastavený vzdělávací program pro Václava vhodný,
- doporučit další postup ve vytváření podpory a pomoci pro Václava,
- podpora výchovného prostředí při rozhodování o vhodném vzdělávání chlapce.

Zájem a blaho dítěte: Dítě má právo na vzdělání, které odpovídá jeho potřebám.

Dílní otázky:

- Je nastavený podpůrný program pro Václava optimální?
- Může být individuální vzdělávací program ještě doplněn o další podpůrná opatření?
- Potřebuje matka podporu v rodičovských kompetencích?

Účastníci: Václavova matka a babička (s ohledem na její roli v rodině), zástupce pedagogicko-psychologické poradny, ZŠ – druhý pedagog, třídní učitelka, OSPOD

Vyjádření účastníků:

Pedagogicko-psychologická poradna: Václav je v současném programu školy nespokojený, velmi hlučný a nechce pracovat. Většinu času tráví mimo třídu. Na ostatní děti ve třídě nereaguje, nechce si hrát ani jinak se účastnit třídních aktivit. Protože bylo možné očekávat, že Václavovo chování bude budit pozornost již před nástupem k PŠD, byla matka informována o jeho specifických potřebách, aby se předcházelo různým nedorozuměním. Rodiče spolužáků chlapcova specifika akceptují, matka a babička však vnímají postup pedagogicko-psychologické poradny jako přehnaný.

Matka vyjádření třídní učitelky a pedagogicko-psychologické poradny neguje, všimla si, že Václav chce být s dětmi a má zájem si s nimi hrát. Potřebuje se více doma učit, ale to není nic špatného.

Babička: Výuka v kolektivu by byla pro chlapce příliš zatěžující. Škola Václavovi moc ulevuje a on není vedený k plnění povinností ve škole. Doma si musí vše doplnit, co nestačil ve škole. Babička se domnívá, že škola nemá zájem se Václavovi věnovat, a proto tvrdí, že na učivo nestačí.

Matka i babička uvádějí, že nepotřebují žádnou sociální podporu, rodina si vystačí sama. Nejsou „sociální případi“. Stejně tak nesouhlasí, aby Václav navštěvoval speciální školu, kam chodí jen hloupé a zlobivé děti. Václav je dobře vycpaný a má právo na kvalitní vzdělávání na základní škole.

Třídní učitelka: Václav nespokojuje, protože mu uniká smysl dění ve třídě, v kolektivu je nešťastný, maluje postavy bez hlavy a ptá se dětí, jestli ho tyto postavy vidí. Děti na jeho otázky reagují a je zde obava z případného útoku na něj s ohledem na jeho specifické chování. Václav

nezvládá ani sebeobsahu a chybí mu základní sociální dovednosti. Nezná spolužáky, neoslovuje je jménem, nerozlišuje pochvalu a trest.

OSPOD: S matkou byl OSPOD v kontaktu, když se Václav narodil a bylo potřeba matce poskytnout sociálně-právní poradenství. Nyní chce přispět znovu poradenstvím matce i babičce ve věci případného rozhodování o dalším vzdělávání Václava. Po materiální stránce se obě ženy o chlapce dobře starají, nerozumí však jeho potřebám v oblasti vzdělávání, sociální a citové.

Shrnutí:

- Matka i babička byly edukovány v projevech Václavových diagnóz. Dále byly upozorněny na limity možností jeho další podpory ve škole. Zároveň byla matce doporučena spolupráce se sociálně aktivizační službou, kterou zkontaktuje a osloví OSPOD.
- OSPOD poskytl matce odborné poradenství ve věci rozhodování soudu, jestliže nedoručí mezi rodinou a odborníky k dohodě o vhodném vzdělávacím programu dítěte.
- ZŠ vyhodnotí IVP k pololetí. Závěry předá k dalšímu využití matce a případně i OSPOD.

Závěry:

- Odborníci doporučují matce zvážit umístění Václava ve vzdělávacím programu speciální školy.
- Matka má právo se rozhodnout na základě informací, které dostala. Zároveň má možnost situaci svého syna konzultovat s psychiatrem a s příslušnou pracovnící OSPOD. Pokud si matka nenechá poradit, jak v zájmu Václava jednat a rozhodovat, musel by situaci řešit OSPOD ve spolupráci se soudem.

II. Rychlé nalezení vhodného řešení a zařazení dítěte do školy

Viktor

Jedná se o dítě, které nastoupilo do 1. třídy a škola u něj zaznamenává **neobvyklé projevy chování**. Třídní učitelka doporučila rodině vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, rodiče spolužáků jsou však velmi aktivní a útočí na Viktorovu matku, aby chlapec nechodil s jejich dětmi do třídy. Jeden z tatínků začal dokonce pro Viktora vyhledávat vhodnou školu mimo současnou spádovou školu. Protože rodiče Viktorových spolužáků podali stížnost na ČŠI a zřizovatele, svolala ředitelka „expertní“ PK s cílem stanovit další postup ve spolupráci s odborníky.

Cíle případové konference: ochrana zdravého vývoje nezletilého, posouzení jeho oprávněných zájmů na výchovu a vzdělávání v intencích jeho potřeb.

Zájem a blaho dítěte: Nezletilý má právo na ochranu v rámci podpory svého zdravotního stavu a možností dalšího rozvoje svého fyzického i psychického zdraví. Rodiče mají právo na informace o chování, výsledcích vzdělávání a potřebách nezletilého v procesu PŠD.

Dílní otázky:

- Jak může odborný tým pomoci k uplatnění oprávněných zájmů nezletilého v rodině?

- V čem spočívají specifické potřeby nezletilého?

Účastníci: rodiče nezletilého, ředitel školy, výchovná poradkyně, metodik prevence, speciální pedagog, zástupce pedagogicko-psychologické poradny, školní psycholožka, třídní učitelka, asistent pedagoga

Vyjádření účastníků:

Zástupce školy: PK je svolána s ohledem na stížnosti rodičů nadřízeným orgánům školy, že Viktor „děsí a ruší“ jejich děti při výuce a škola dle jejich názorů nemá k řešení situace konstruktivní přístup. Z toho důvodu rodiče spolužáků začali samostatně vyhledávat pro Viktora jinou školu, atakují Viktorovy rodiče a snaží se je přesvědčit o tom, že Viktor by měl navštěvovat jinou školu. Současná škola je pro Viktora spádovou školou. Škola potřebuje sjednotit stanovisko k možnostem výchovy a vzdělávání Viktora v podmínkách školy a metodicky vést třídní učitelku k respektování jeho specifických potřeb. Potřebám nezletilého by zřejmě více vyhovovala speciální škola, ale s ohledem na logistické problémy v lokalitě je tato možnost zatím nerealizovatelná.

Rodiče byli již v MŠ informováni, že by bylo vhodné vyhledat pedagogicko-psychologickou poradnu. Domnívali se však, že je na to ještě příliš brzy, a místo toho vyčkali s nástupem do 1. třídy – dopřáli Viktorovi odklad PŠD a doufali, že se věci změní. Nyní ale ve škole dochází k problémům, Viktor nadává dětem, opouští své místo v hodině, křičí, nechce spolupracovat. Více respektuje asistenta pedagoga, který je většinu času ve třídě přítomen. V minulém týdnu svévolně opustil učebnu a asistent pedagoga jej hledal v areálu školy. Ve třídě jsou děti, které se Viktora obávají, zejména holčičky. Jejich rodiče děti vyslyšají: „Co dnes zase Viktor udělal a komu ublížil?“ Vytvořili skupinu rodičů na WhatsApp, kde se radí, co je potřeba udělat. Viktorovým rodičům svévolně nabízejí pomoc při jeho přemístění do jiné školy.

Shrnutí:

- Rodiče Viktorových spolužáků nejsou oprávněni ke krokům, které rodiče i škola popisují. V dané situaci je vhodné zachovávat mlčenlivost a Viktorovi rodiče by neměli ostatním rodičům podávat informace o tom, co je jeho problém.
- Pedagogicko-psychologická poradna zajistí urgentní termín vyšetření Viktora, na který se rodiče s Viktorem dostaví a současně předloží potřebné informace z vyšetření na neurologii a dětské psychiatrii.
- Rodiče byli informováni o možnosti spolupráce se střediskem výchovné péče.
- Škola připraví podklady a časový sled událostí pro šetření ČŠI.
- Třídní učitelka bude nastalé problémy konzultovat s pedagogicko-psychologickou poradnou a speciálním pedagogem ve škole.
- Pro rodiče dětí ze třídy, do které Viktor dochází, zajistí škola přednášku o specifických potřebách dětí na 1. stupni ZŠ a zároveň budou poučeni o právních důsledcích zasahování do rodičovských práv Viktorových rodičů.

Závěr: Viktor je dítětem se specifickým chováním, jehož povaha zatím není v rámci diferenciální diagnostiky jednoznačně definována.

III. Nepřehledná situace a ohrožené dítě

Jiřina

Jiřina propadla v 6. třídě, ale při opakování ročníku byla klasifikace na žádoucí úrovni. Po pololetí 7. třídy se situace začala horšit, nyní v 8. třídě propadá ze 4 předmětů a má hodně absencí, které jí omlouvá pro školu neznámá žena. Na dotaz, o koho se jedná, Jiřina uvedla, že bydlí u tety, ke které se nastěhovala, neboť matka má nového přítele, kterého se Jiřina bojí. Škola není informována o změně poměrů v rodině, a protože Jiřina uvádí obavy z matčina přítele, oznámila tuto skutečnost příslušnému OSPOD, tak jak jí to ukládá § 10 odst. 4 zákona o SPOD.

Cíle případové konference:

- zmapovat situaci v rodině Jiřiny,
- edukovat matku o její rodičovské odpovědnosti,
- zajistit pro Jiřinu bezpečí a klid.

Zájem a blaho dítěte: V zájmu dítěte je vyrůstat v biologické rodině, a pokud tomu brání závažná překážka, je třeba věc řešit v působnosti OSPOD, případně soudně.

Díličí otázky:

- Jaká je současná situace v rodině nezletilé?
- U koho bydlí Jiřina a má matka informace o potřebách své dcery?
- Jaké možnosti lze doporučit rodině v sociální oblasti?

Účastníci: Matka, Jiřina (12 let), třídní učitelka, výchovná poradkyně, OSPOD

Vyjádření účastníků:

Třídní učitelka: Jiřina je pracovitá, hodná, ve škole nemá mimo absencí žádné problémy a její prospěch by byl lepší, pokud by se jí někdo doma věnoval. Kamarádí s dívkami, které mají také v rodině problémy. V současné době je malá pravděpodobnost, že by absolvovala běžný učební obor, protože má v pololetí 4 nedostatečné. Důvodem svolání PK je aktivizace matky, ale Jiřina uvedla nové informace, jež původní důvody rozšiřují o zjištění, kde Jiřina bydlí a jak jsou tam zajištěné její potřeby.

Matka uvedla, že Jiřina bydlí u švagrové, má tam více kamarádů, chce bydlet ve městě, a nikoliv na vesnici. Někdy chodí k matce a někdy je u švagrové. Nepovídá si s dcerou o tom, jak žije, a myslí si, že Jiřina už ví, co chce a kde chce být. Švagrové Jiřinina přítomnost nevadí. V jakých podmínkách Jiřina žije, matka neví, ke švagrové nechodí na návštěvy. Když byla Jiřina nemocná, tak mohla jít domů, ale nešla, zůstala u švagrové. Matka si myslí, že Jiřina byla zdravá, jen nechtěla jít do školy, a uvádí, že ona také moc do školy nechodila.

Jiřina chce zůstat u tety, má se tam dobře. Po matce a sourozencích se jí někdy stýská, a tak chodí za matkou, aby je viděla. Matka za Jiřinou nepřišla nikdy. Otec posílá tetě na účet nějaké peníze, neví kolik. Tetu mrzí, že se matka o Jiřinu nezajímá a tetě nepoděkuje, že se o Jiřinu stará. Teta chodí do práce, doma moc není. Slíbila, že se bude s Jiřinou učit, ale zatím nemá čas. K matce se Jiřina rozhodně vrátit nechce.

Výchovná poradkyně: S matkou byly projednány dívčiny nedostatky v docházce a absence pomůcek na vyučování. Jiřina by se měla rozhodovat o budoucím povolání a matka musí podepsat přihlášku k dalšímu vzdělávání. Nyní je Jiřina v 8. třídě a má zájem se učit kuchařkou. Má podpůrná opatření třetího stupně.

OSPOD s rodinou dosud nespolupracoval. Rodiče nejsou rozvedeni, ale nežijí spolu. Škola ani nikdo jiný neavizoval nedostatky v péči o dítě. Z vyjádření účastníků je zřejmé, že OSPOD musí začít řešit otázku, zda je Jiřina ohroženým dítětem. V tomto směru bude nastaven adekvátní postup podle zákona o SPOD.

Shrnutí: Matka neví, jak má postupovat – byla poučena o právních důsledcích zanedbání péče o dceru. Jiřina trvá na změně výchovy od matky k tetě a důvody je ochotná sdělit u soudu.

Závěry:

- OSPOD bere na vědomí, že Jiřina může být ohroženým dítětem dle § 6 zákona o SPOD, zajistí termín konzultace v SVP pro Jiřinu a její sourozence.
- Škola oznámí dívčiny neomluvené hodiny na státní zastupitelství a OSPOD k dalšímu opatření.
- Matce byla doporučena spolupráce se sociálně aktivizační službou, škola zajistí Jiřině doučování ze svých vlastních zdrojů.

IV. Stížnosti a diagnostické rozpory

Lucie

Lucie navštěvuje 4. třídu ZŠ. Protože nároky školy jsou pro Lucii vysoké, upadá do agresivity k sobě i k dětem. Zvládá být v klidu jen jednu hodinu, nechce spolupracovat, jde do pasivity, nemluví. Jejím cílem je odejít ze školy domů. Základní škola žádá matku, aby spolupracovala s odborníky, neboť Lucie potřebuje být znovu vyšetřena ve spolupráci SVP a SPC a dosud nebyla diagnostikována psychiatricky ani neurologicky. Matka je přesvědčená, že dcera je psychiatricky nemocná, zatím ale žádné kroky směrem k potřebné diagnostice neučinila. V současné době dochází Lucie již na třetí základní školu. Chybí jí nácvik sociálních dovedností, po 9. hodině běhá po třídě, křičí, napadá děti, fyzicky napadla i třídní učitelku. Matka čeká před školou na zavolání paní učitelky, aby si dceru odvedla, a Lucie na to spoléhá. Výchovně má matka na Lucii minimální vliv, je ochranná, nedůsledná. Lucie se učí podle IVP, má redukované učivo dle svých možností. Dříve se spolužáci na Lucii těšili, nyní se však bojí jejích útoků.

Cíle případové konference: nastavit postupy a pravidla při vzdělávání Lucie a současně pravidla jejího chování tak, aby jí nebyly ohroženy ostatní děti, ona sama ani učitelé.

Zájem a blaho dítěte: Nezletilá má právo na vzdělávání v dětském kolektivu a na zohlednění svých specifických vzdělávacích potřeb na základě výsledků odborné diagnostiky.

Dílčí otázky:

- Jakou pomoc a podporu potřebuje matka, aby zvládla svoji rodičovskou roli?

- Jak matka motivuje dceru ke spolupráci?
- Je v okolí rodiny někdo, kdo může matce s výchovou dcery pomoci?

Účastníci: matka, sociálně aktivizační služba, SPC, OSPOD, třídní učitelka, výchovná poradkyně, školní psychologka

Vyjádření účastníků:

Matka uvádí, že zvažuje domácí vzdělávání. V běžné ZŠ Lucie nefunguje, doma matku údajně poslechne. Chodí mezi kamarády, se kterými si dobře rozumí. Matka není spokojená s výsledky ve škole. Angličtinu zvládá Lucie dobře, zajímá ji cizí jazyk. Do školy chodit nechce a matka se jí nediví, protože dcera jí říká, že učitelé si na ni zasedli a děti ji mezi sebe nepřijaly.

Třídní učitelka: Lucie zvládá předmět, který ji baví, případně první hodinu výuky. Pak odchází svévolně ze třídy, kde na chodbě ničí nástěnky, s paní asistentkou nebo třídní učitelkou dochází k fyzickým potyčkám. Lucie je obtížně motivovatelná, jejím cílem je odejít ze školy. Když třídní učitelka nezatelefonuje matce, Lucie zintenzivní ničení věcí ve škole. Školní psycholog pracuje s Lucií každý týden, spouštěče jejího chování zatím nezná.

Speciálně-pedagogické centrum: Lucie je hyperaktivní, impulsivní, má poruchy chování a jsou patrné projevy MPVI. V 1. třídě neměla výrazné potíže. V rodině chybí nastavené výchovné hranice, zhoršila se docházka do školy a matka polevila v důslednosti. Lucie matkou manipuluje. Ve 4. třídě je agresivní a urputná při dosahování svých cílů. Má IVP pro žáky s MPVI (dříve LMR) a bylo doporučeno snížit očekávané výstupy. Změna školy ze strany SPC doporučována není.

OSPOD: Lucie dlouhodobě žije pouze s matkou, otec se o dceru zajímá sporadicky a širší rodina není příliš aktivní. Lucie nejedí na žádné aktivity v rámci školních prázdnin. Chodí jen na hřiště s matkou a mezi děti matčiných kamarádek. Doporučený diagnostický pobyt v dětské psychiatrické nemocnici nebyl dokončen. Matka uváděla, že v nemocnici se odborníci Lucii nevěnovali a Lucie se začala pomočovat. Matka je k ní hyperprotektivní, ale z pohledu OSPOD není Lucie ohroženým dítětem. Lucie je na matce závislá a v rodině chybí další vztahově důležitá osoba, matce zemřeli v krátké době oba rodiče, kteří jí s péčí o Lucii pomáhali. Materiálně je rodina zabezpečená, SAS v rodině není nutná.

Sociálně aktivizační služba: O prázdninách byla Lucie zařazena na příměstský tábor, který dobře zvládla. Potřebuje kontakt s dětmi, po kterých touží. Je velmi dětská, nemá sociální kompetence, při kontaktu s dětmi nevolí vhodné postupy.

Shrnutí: Lucie by měla absolvovat diagnostický pobyt ve zdravotnickém zařízení – matka společně s OSPOD může dceru objednat, ale pobyt musí být bez účasti matky. Potřebné informace SPC předá zdravotnickému zařízení a DLPDD. Lucii vyhovuje individuální přístup, ale nelze jednoznačně doporučit domácí vzdělávání.

Závěry:

- Matka bere na vědomí, že je v zájmu Lucie diagnostika jejího zdravotního stavu a souhlasí s předáním závěrů jejího vyšetření v SPC zdravotnickému zařízení a DLPDD.

- Matka společně s OSPOD osloví organizaci, která pomáhá dětem s psychiatrickou diagnózou.
- Matka je edukována odborníky ve věci výchovy nezletilé dcery a rodičovské odpovědnosti, včetně důsledků plynoucích z jejího porušení.
- Kontrolní setkání se uskuteční za 3 měsíce.

V. Dítě žijící mimo vlastní rodinu

Luboš

Chlapec od svých tří let žije s babičkou, která je jeho pěstounkou. V kojeneckém věku se o něj staraly starší sestry, protože oba rodiče požívali nadměrně alkohol a o děti nejevili zájem. Proto obě jeho starší sestry odešly spolu s Lubošem k babičce. Luboš má logopedickou vadu, je nesoustředěný, neumí si hrát a stále vyžaduje pozornost dospělé osoby. Chodil do speciální mateřské školy, ale byl často nemocný a babička jej nechávala doma se staršími sestrami, protože musela ještě chodit do práce. Nyní Luboš nastupuje do 1. třídy. Měl odklad PŠD, ale je zřejmé, že bude mít s nástupem do 1. třídy řadu problémů.

Cíl případové konference: Odborný tým ZŠ potřebuje ve spolupráci s babičkou připravit podmínky pro plnění Lubošovy PŠD.

Zájem a blaho dítěte: Pokud nemůže dítě vyrůstat v biologické rodině, je nutné zajistit rodinu náhradní (např. pěstounskou) a z pohledu zákona o SPOD je takové dítě vnímáno jako dítě ohrožené. Zároveň má právo na vzdělávání dle svých specifických potřeb.

Díličí otázky:

- V jakých oblastech přípravy na PŠD jsou Lubošovy nedostatky nejvíce patrné?
- Kde babička vnímá největší nutnost podpory a pomoci svému vnukovi?

(Pozvaní) účastníci: babička, oba rodiče – pokud mají zájem řešit situaci svého syna, budoucí třídní učitelka Luboše, asistentka pedagoga, sociální pedagožka školy, zástupce pedagogicko-psychologické poradny, zástupce ředitele školy pro 1. stupeň

Vyjádření účastníků:

Rodiče se bez omluvy nedostavili a nezaslali ani písemné vyjádření k věci.

Babička sdělila, že matka vnuka zanedbávala a otec jej v batolecím věku několikrát zbil. Chlapec byl hospitalizován s otřesem mozku. V rodině v současné době žijí s babičkou také Lubošovy sestry, které o něj v minulosti u rodičů pečovaly. Babička si stýská, že Luboš poslechne lépe sestry než ji samotnou. S Lubošem chodila na logopedii, ale nebavilo ho doma cvičit. Nerad kreslí, rád běhá a je rád venku, kde si hraje se psem. Často tzv. zamrzne – nemluví a nespolupracuje, jen stojí a dívá se do prázdna. Pak někdy bezdůvodně křičí, je vulgární, několikrát rozbil babiččiny vázy. Babička by o něj ráda dále pečovala, ale neví, jestli to zvládne. Vinu za Lubošovo chování přičítá zejména nezájmu obou rodičů o jeho výchovu. Luboš si někdy sám hraje a „jako“ telefonuje mamince.

Třídní učitelka zná závěry pedagogicko-psychologické poradny, ale potřebuje znát Lubošův denní režim, co má rád a jak jej bude oslovovat. Zároveň potřebuje nastavit pravidla hodnocení tak, aby byl chlapec motivován, a upozorňuje, že Luboš bude mít možnost, v případě potřeby, opustit třídu a pracovat s paní asistentkou pedagoga.

Sociální pedagožka uvádí, že se s Lubošem zaměří na sociální nácviky a bude jej podporovat během přestávek a v rámci činnosti celé komunity školy. Společně s Lubošem bude probírat různé sociální situace a vysvětlovat mu jejich význam.

Pedagogicko-psychologická poradna klade důraz na upřednostnění Lubošovy socializace před jeho znalostmi, zejména v počátečním období školní docházky. Luboš je snadno unavitelný, potřebuje často střídát činnosti a více podpory v samostatné práci. Pro babičku je velmi důležité, aby byl v rodině nastaven pravidelný řád a Luboš chodil do školy odpočatý. V rodině by mělo být zřejmé, že autoritou, která rozhoduje, je babička a nikoliv Lubošovy nezletilé sestry. Protože pedagogicko-psychologická poradna měla možnost spolupracovat s Lubošem v minulosti, vidí, že babička se velmi snažila s chlapcem pracovat na jeho nedostacích, ale stále se jedná o dítě, které má specifické potřeby vlivem nepříznivé rodinné situace. Doporučuje babičce zvážit možnost **medikace dítěte**. Za tím účelem by bylo nutné navštívit dětského psychiatra a poradit se s ním. Zároveň doporučuje pravidelné konzultace s psychologem.

Zástupce ředitele školy pro 1. stupeň uvádí, že s ohledem na Lubošovy potřeby zvažoval s týmem odborníků ve škole, jak nastavit pravidla kontaktu s babičkou a možnosti metodické podpory odborníky z pedagogicko-psychologické poradny. Navrhl, aby se babička pravidelně každý týden informovala u paní učitelky na Lubošovo chování ve škole. Zároveň bude společně s babičkou vytvářet vhodný motivační systém, který by korigoval Lubošovo chování. Zdůraznil potřebu pravidelnosti v denním řádu a dodržování pravidel. Navrhl, aby se tento tým na podporu Luboše sešel měsíc po zahájení školního roku k vyhodnocení přijatých opatření.

Shrnutí: Babička nastavila Lubošovi režim spočívající v pravidelném vstávání a odchodu spát. Každý den bude s Lubošem probírat, co se mu povedlo a co je potřeba zlepšit. Třídní učitelka bude pravidelně každý týden informovat babičku o jeho chování. Sociální pedagožka bude ve vyčleněném čase každý týden s Lubošem probírat vybrané sociální situace a nacvičovat jejich zvládání.

Závěry:

- ZŠ vypracuje pro Luboše IVP.
- Babička byla poučena o vhodnosti spolupracovat s psychiatrem a psychologem.
- Třídní učitelka a babička si budou pravidelně předávat informace o Lubošových potřebách a společně budou analyzovat vzniklé situace.
- Závěry PK škola zašle k dalšímu využití, případně opatření OSPOD, který má Luboše v evidenci jako ohrožené dítě. Jeho úkolem je realizovat pravidelné kontroly v pěstounské rodině.
- Kontrolní setkání se uskuteční poslední týden v září. Účastníci berou na vědomí, že kontrolní setkání zajistí ZŠ.

Vendula

Vendula je v pěstounské péči své babičky od kojeneckého věku. Nyní chodí do 6. třídy, do školy ale dochází už osmým rokem. Začala kamarádit s dívkami, které mají výchovné problémy. Babička vnučku omlouvá a tvrdí, že Vendula má neustále nějaké problémy se zdravím nebo se spolužáky. Babička neví, od kdy Vendula nechodí do školy, protože sama měla finanční obtíže a s tím spojené starosti. Styděla se požádat o pomoc a Vendulu nekontrolovala. Domnívá se, že Vendula přestala chodit do školy právě v této době, kdy ona řešila existenční problémy a neměla na kontrolu Venduly čas.

Cíle případové konference: zmapovat situaci v rodině, vyhodnotit prospěch a docházku Venduly do školy, stanovit pravidla pro docházku, omlouvání absence a mechanismus posuzování jejího zdravotního stavu a nastavit podpůrnou síť pro Vendulu a celou rodinu

Zájem a blaho dítěte: Nezletilá má právo na vzdělávání podle svých potřeb a na ochranu zdraví.

Dílní otázky:

- Jsou známe důvody absencí Venduly ve škole?
- Jaké jsou výchovné principy pěstounky vůči Vendule?
- Jaká jsou dívčina přání?

Účastníci: babička – pěstounka, matka – nedostavila se bez omluvy, Vendula, třídní učitelka, zástupkyně ředitele školy, výchovná poradkyně, psychologka školy

Na PK měl být pozván i zástupce OSPOD, protože dle zákona o SPOD mu přísluší poskytovat pomoc, podporu a sledování při výkonu pěstounské péče. Škola měla splnit oznamovací povinnost podle § 10 odst. 4 zákona o SPOD, protože děti v náhradní rodinné péči jsou v evidenci OSPOD.

Vyjádření účastníků:

Pěstounka uvedla, že s vnučkou nebyly v minulosti žádné problémy, a proto se domnívala, že dívka již chápe nutnost chodit do školy. Žádnou jinou práci po ní nechce, jen aby chodila do školy. Všechno jí koupí a neví, kde nastal problém. Uvědomuje si, že škola Vendulu nebaví a nikdy bavit nebude, proto byla k jejímu prospěchu tolerantní. Vendula uvedla, že ji začalo bolet břicho, protože děti ve škole ji nemají rády. Je starší než ostatní a nezapadla do třídy. Babička o ni měla obavy, ale přidaly se finanční problémy a ona se styděla požádat o pomoc.

Vendula: Vztahy ve třídě jsou nyní lepší, než byly v minulosti. Do školy se jí někdy nechce a někdy ji bolí hlava. Babička sice nadává, ale omluví jí to, když je jí špatně. Dopoledne spí, pak je na mobilu a někdy babička chce, aby jí pomohla vynést koš, tak vynese koš. Chtěla by být kadeřnicí. Neví, co k tomu bude potřebovat, ale holky říkaly, že se na kadeřnici moc učit nemusí. Na doučování ráno před školní výukou chodit nechce, protože se nemůže vyspat, raději by byla, aby to zařídila babička na odpoledne. Ráda by se někdy viděla s matkou a chtěla by od ní vědět, jestli ji taky nebavila škola. Babička jí pořád připomíná, že máma se učila dobře a do školy chodila ráda. Ale co ji tam naučili, když se o ni nezajímá?

Zástupce školy: Vendula má některé absence neomluvené, komunikace mezi pěstounkou a třídní učitelkou vážne. Omluvenky jsou opožděné a irelevantní – stejný den s jiným textem a měly by být zaznamenány v omluvném listě, a ne na samostatném papíru. Vendula nebude mít známky ze 7 předmětů. Škola bude iniciovat doučování v rámci dívčích potřeb a Vendula zároveň může pravidelně navštěvovat školní psycholožku.

Třídní učitelka sděluje, že Vendula nikdy nehovořila ve škole o své matce a o babičce hovořila jen v souvislosti s organizačními záležitostmi. Nemá představu o tom, s kým by se Vendula ráda stýkala, koho má ráda. Vendula bude mít trojku z chování.

Shrnutí: Pěstounka bere na vědomí, že musí Vendulu omlouvat bezodkladně, písemně do 3 dnů. Absence delší než týden budou potvrzovány příslušnou pediatričkou ambulancí.

O vzniklé situaci bude informován OSPOD.

Závěry:

- Pěstounka ve spolupráci s Vendulou doplní chybějící pomůcky na vyučování a bude se pravidelně informovat na její chování a prospěch a konzultovat vzdělávací problémy s klíčovou sociální pracovnící OSPOD.
- Škola zajistí doučování z vlastních zdrojů a pěstounka bude docházku na doučování pravidelně kontrolovat.
- Pokud nebude uzavřena klasifikace za první pololetí, bude Vendula v srpnu v rámci přípravného týdne přezkoušena z učiva celého školního roku. Jestliže nesplní nároky 6. třídy, postoupí věkem do 7. třídy, avšak pro dokončení povinné školní docházky bude mít uzavřeno pouze 5 tříd.

VI. Tvorba sociální sítě na ochranu dítěte

Kylián

Kylián (14 let) měl problémy s chováním, nechodil do školy a opakovaně byl zaznamenán jeho pohyb ve skupině mládeže, která páchala trestnou činností. Experimentoval s THC a několikrát zakázané látky přinesl do školy. Navštěvuje 8. třídu ZŠ. Ve škole měl až do 6. třídy vyznamenání. Nemá problémy se vzděláváním, ale s chováním, je u něj patrný psychomotorický neklid a kontakt navazuje nevhodným způsobem. Rodiče na doporučení OSPOD vyhledali SVP, kam byl Kylián soudem umístěn na tříměsíční pobyt. Nyní tam bude docházet ambulantně a PK se koná v souvislosti s jeho návratem do spádové ZŠ.

Cíle případové konference: zmapovat situaci v rodině a hledat cesty spolupráce s Kyliánem za účelem jeho udržení ve stávající škole.

Zájem a blaho dítěte: Dítě má právo na vzdělání a není v jeho zájmu měnit školu, pokud stávající škola naplňuje jeho vzdělávací potřeby.

Dílčí otázky:

- Jaké jsou závěry diagnostického pobytu v SVP? ZŠ potřebuje být seznámena s pravidly, která byla v SVP účinná.
- Jak nastavit komunikaci s rodinou pro udržení pozitivní motivace Kyliána ke vzdělávání ve stávající škole?

Účastníci: rodiče, Kylián, ZŠ – třídní učitelka, zástupkyně ředitele, výchovná poradkyně, psychologka školy

Vyjádření účastníků:

Kylián: Do školy se těší a bude si chodit povídat do SVP, ale nechce tam jít znovu, protože tam byly děti, které čekaly na umístění do DDŠ. Tam opravdu nechce. Největší problém mu dělalo brzy vstávat, a to i v neděli, a pak uklízet všechny prostory v SVP. Doma to nedělal. Nechce se potkávat s bývalými kamarády, se kterými se dostal do problémů. Vidí to tak, že díky nim byl v SVP. Táta s mámou byli rádi, že jim slíbil, že se polepší. Začal ho bavit box a rád by běhal maraton.

Rodiče: Synova diagnóza je porucha pozornosti a aktivity, má autistické rysy a je medikován. Kylián chodí ambulantně do SVP, celou dobu chodí na skupinovou terapii. Spolupracuje s rodiči, to dříve nebývalo. Pracuje, komunikuje, akceptuje potřeby ostatních. Snaží se respektovat pravidla vhodného chování. Zajímá se o jiné kamarády než dříve – pochopil, že není dobré vyhovět, když po něm chtějí, aby udělal něco takového, co se dělat nemá. Bylo to tím, že neměl vysoké sebevědomí a byl rád, že ho někdo vzal do party. Jeho sociální kompetence však zatím nejsou na požadované úrovni. V rodině trvají na dokončení úkolů a daří se to.

Výchovná poradkyně: Vzhledem k tomu, že u Kyliána je diagnostikováno ADHD, bude i nadále vyhledávat emočně silné zážitky. Již v minulosti bylo zřejmé, že je snadno ovlivnitelný – chce vyhovět a nerozumí některým sociálním situacím. Musí se na tom více pracovat i ve spolupráci se školní psychologkou. Bylo by proto vhodné, aby rodiče souhlasili, že může Kyliána kontaktovat. Pokud se objeví jeho nechuť spolupracovat, jako tomu bylo v minulosti, dostane možnost se uklidnit, avšak bude nadále trváno na dokončení úkolu.

Třídní učitelka: Ostatní spolužáci se na něj těší, má ve třídě již z minula dva kamarády, kteří jej mohou podporovat ve sportu. Oba jsou sportovci, nemají problém respektovat pravidla. Kyliánovi může pomoci časté opakování pravidel a vyhodnocování, jak je dodržel. Dále třídní učitelka uvedla, že v minulosti byl Kylián v některých hodinách nevhodným způsobem kontaktní k asistentce pedagoga. V budoucnu může být i s tímto problémem.

Školní psychologka: U Kyliána je zřejmé, že nejvíce vnímá své okolí, když maluje nebo běhá. V tu chvíli je ochotný vnímat partnera ve spolupráci.

Shrnutí: Byly stanoveny tyto vhodné přístupy k chlapci:

- Pozitivní přístup a určení priorit: „...až uděláš, budeš mít možnost...“. Protože nedokáže porozumět pocitu viny, nemůže být z ničeho obviňován.
- Relaxace – rozčlenit hodinu tak, aby relaxoval Kylián i učitel.

- Definovat situace, které jsou nepřijatelné od Kyliána směrem k ostatním.
- Dodržovat v rodině i ve škole stabilní denní režim.

Závěry:

- Dořešit možnosti individuálního asistenta pedagoga a zvážit snížení počtu hodin chlapcovy přítomnosti ve škole.
- Pracovat s Kyliánem jako s dítětem s PAS.
- Předem informovat Kyliána o tom, co bude.
- Pamatovat na to, že v krizové situaci reaguje lépe na mužskou autoritu.

Radek

Rodiče iniciovali svolání PK ve škole s ohledem na prohlubující se rozpory mezi školou a rodiči ve věci vzdělávání nezletilého.

Rodiče spolu nežijí, otec je cizinec a nerozumí česky. Matka vyřizuje všechno sama a při společných jednáních otci překládá. V minulosti škola rodiče oficiálně nepozvala k žádnému jednání. Radek se potýká od vstupu k PŠD s výchovnými obtížemi. Na prvním stupni se rodiče cítili více respektováni, komunikace se školou nevázla, nyní je z jejich pohledu komunikace nedostatečná. Důležité informace jsou sdělovány opožděně, rodiče se chtějí domluvit na lepší komunikaci. Radek byl obviněn ze šikany, která se však nepotvrdila, přesto byl „neprávem“ potrestán sníženou známkou z chování. Nechápal, z čeho byl obviněn. V důsledku toho došlo doma ke konfliktu mezi rodiči, přičemž situaci komplikovalo i to, že otec nerozumí českému školskému systému. Následně se Radek choval nevhodně ke spolužačce. Omluvil se jí, ale stejně je školou trestán.

Rodiče dále uvádějí, že Radek zapírá úkoly, a proto je nemá vypracované. Rodiče chtějí, aby se Radek vyučil a doplnil si později maturitu. Ve škole dostal nálepku „problémového a rozmazleného dítěte“ a nikdo se již nesnaží jej motivovat. Na žádost školy bude vyšetřený v pedagogicko-psychologické poradně. Závěr z 5. třídy bylo ADD a doporučena medikace, kterou však rodiče odmítli.

Cíle případové konference: zlepšit komunikaci mezi rodiči a školou a motivovat Radka k lepším výsledkům ve škole.

Zájem a blaho dítěte: V Radkově zájmu je docházka do stávající školy, kde mu rozumí a znají ho, znají i jeho rodiče a byly již učiněny kroky k nastavení vzájemné pozitivní spolupráce s Radkem a jeho rodinou.

Dílní otázky:

- Je snížená známka z chování adekvátní reakcí na Radkovo chování?
- Co potřebují rodiče k tomu, aby Radek plnil své povinnosti ve škole – v čem cítí potřebu podpory?

Účastníci: Radek, oba jeho rodiče, zástupce ředitele školy a metodik prevence, výchovný poradce a třídní učitelka

Vyjádření účastníků:

Matka sděluje, že vnímá sníženou známku z chování jako neadekvátní trest za provinění, které se neprokázalo, a za nevhodné chování se spolužačce omluvil. To, že mu nejde učení, by neměl být důvod k postižení v chování. Že jsou na něj kladené nepřiměřené nároky, je důvodem, proč ho škola nebaví. Byl ještě potrestán tím, že nemohl jet se třídou na školní výlet.

Radek: Ve škole si na něj zasedli, spolužáci dělají ještě horší věci a nic se jim nestane. Táta říkal, že škola, kam chodí, je nepřijatelná a nebere na Radka ohledy – hádal se s mámou, která říkala, že to tak úplně není. Radek si myslí, že táta má pravdu. S třídní učitelkou je však v pohodě. Největší problém je s učiteli, kteří si na Radka dovolují. Párkrát jim řekl, co si o nich myslí. Po ukončení školy chce být automechanikem. Učit se ho nebaví, chce dělat rukama. Diktáty nepíše a nikdo na něj nekřičí, ale nechce do školy chodit.

ZŠ: Radek má zohledněný svůj handicap, dostává doplňovačky v jazyce, nikdo na něj nezvyšuje hlas, v hodině pracuje. Záleží na komunikaci s jednotlivými učiteli. Navštěvuje akce, které souvisí se vzdělávacím programem. Škola posílila dohled na děti, které to v třídním kolektivu potřebovaly. Byla informována, že Radek byl ve skupině žáků, která jiným, slabším žákům znepříjemňovala život mimo školu. Nyní se situace uklidnila. Radek byl vyloučen z výletu, ale není vyloučený z aktivit, které souvisí s výukou. Má nastavený individuální plán a velmi dobře ví, co se po něm žádá. V hodině pracuje. Chování je hodnoceno za celé pololetí. Změny v chování jsou až v novém pololetí, a tedy nelze známku hodnotit zpětně. Na potřebě snížené známky z chování se shodla pedagogická rada. Radek je chválen za výtvarnou výchovu a přírodopis.

Shrnutí:

- Elektronická třídní kniha umožňuje rodičům nahlédnout do denního programu, rodiče jsou informováni detailně.
- Úroveň spolupráce s Radkem vychází z ADD.
- Radek nemá žádné problémy s autoritou, pokud se na něj negestikuluje a nekřičí.
- Potřebuje cítit přijímající přístup, represe neguje jeho pozitivní chování.

Závěry:

- Rodina může využívat k informování o dění ve škole elektronickou třídní knihu.
- Situace, se kterými nebudou rodiče souhlasit, budou řešit ve škole bez přítomnosti syna.
- Škola doporučuje menší tlak rodiny na výkon syna ve škole. Zároveň navrhuje ve škole každý týden za přítomnosti matky a Radka vyhodnocovat.

VII. Kulturní odlišnosti

Simon

Simon je dítětem vietnamských rodičů, navštěvuje 5. třídu ZŠ. V předmětech, ve kterých se pracuje s číselnými údaji, učivo zvládá, ale tam, kde musí psát, číst nebo porozumět textu, je na velmi nízké úrovni. S dětmi ve třídě hovoří jen zřídka, a to v holých větách. Učitelé pozorují, že má poruchu řeči,

koktá, a to i ve vietnamštině. Výborně pracuje, peče, vaří na zájmovém kroužku, ve škole hezky kreslí. Individuální výuka probíhá téměř ve všech předmětech, úroveň jeho znalostí je snížena na minimum. Velmi dobře se orientuje v mapách, v lidském těle (prakticky všude tam, kde může pracovat s obrazem). Je zvědavý. Simonův otec byl seznámen s výsledky chlapcovy práce a pro snazší pochopení byl otci graficky znázorněn jeho prospěch během pololetí. Škola dále uvádí, že otce opakovaně informovala o možnosti využít sociálních služeb, doučování pro Simona atd. Z pozice české kultury a tradic rodiny lze konstatovat, že rodina se o Simona nezajímá na potřebné úrovni.

Cíle případové konference:

- Připravit podmínky pro další vzdělávání Simona a na základě vyšetření v PPP nastavit modely jeho dalšího vzdělávání na 2. stupni ZŠ
- Zjistit, zda je Simon dítětem, které by mělo být v evidenci OSPOD jako ohrožené dítě. Jedná se o zanedbávání rodičovské odpovědnosti nebo o jiné kulturní zvyky v rodině?
- Jaká jsou další doporučení pro vzdělávání a výchovu Simona?

Zájem a blaho dítěte: respektovat kulturní odlišnosti s důrazem na specifické potřeby nezletilého při plnění PŠD a současně edukovat rodiče v plnění rodičovské odpovědnosti vůči synovi.

Dílní otázky:

- Vyskytuje se v rodině Simona koktavost?
- Jaké další vzdělání si rodina pro Simona představuje?
- Je možné podpořit rodinný systém tak, aby byly v rodině více respektovány jeho potřeby?

Účastníci: Simon, otec nezletilého, matka se omluvila s ohledem na pracovní povinnosti; tlumočnick čeština-vietnamština, třídní učitelka, speciální pedagog, výchovný poradce

Vyjádření účastníků:

Otec nemá od syna velká očekávání – stačí, když v češtině nebude negramotný. Rodina má zájem, aby vystudoval střední školu, ale není obeznámená s českým vzdělávacím systémem. Protože Simon koktá i ve vietnamštině, souhlasí s jeho vyšetřením v SPC, aby se objasnily důvody koktání. K lékaři Simona doprovází matka a otec nemá informace o tom, že by syn potřeboval jinou péči, než jakou dostává. V rodině je zvykem, že se rodiče o děti v tomto věku moc nezajímají.

Simon: Ve třídě se mu líbí, jde mu matematika, problém vidí v češtině, je těžká. Ve společnosti se stydí, nechce před dětmi a dospělými mluvit. Svůj problém nedokáže popsat.

Tlumočnick se souhlasem otce uvádí, že i otec ve vietnamštině koktá.

ZŠ: Simon je klidné, tiché dítě, které je vděčné za pozornost. Je snaživý, ale řadě situací ve škole nerozumí. S dětmi je ve skupině rád. Snaží se vyhovět přání učitele, často však zadanému úkolu nerozumí. O rodině ve škole nehovoří.

Shrnutí:

- Rodiče mají zájem o co nejvyšší vzdělání Simona v ČR, ale neumí zajistit vyšší standard péče o syna – ze svého vlastního dětství nemají zkušenosti s vyšší kvalitou péče o děti.

- ZŠ chce vytvořit pro Simona vhodné podmínky a žádá o spolupráci s rodinou. V tomto směru byl otec poučen o systému sociálně-právní ochrany dětí v ČR. Simon si díky jazykové bariéře nedokáže o adekvátní podporu říct.

Závěry:

- Otec byl edukován o vzdělávacím systému v ČR. Pokud se rodiče rozhodnou vyhledat pro Simona jinou vhodnou školu, je třeba jej vyšetřit v SPC.
- Otec vyplnil žádost o vyšetření v SPC.
- Žádá o doporučení organizace, která nabízí pomoc i ve vietnamštině.
- Simon je podpořen v rozvoji výtvarného projevu – bude přihlášen do výtvarného kroužku.

Vanessa, Agnes a Rudi

Otec Afroameričan se rozvedl s matkou svých dětí Vanessy (15 let), Agnes (12 let) a Rudiho (7 let). Matka je úřednice, otec pracuje jako rodilý mluvčí ve firmě. Zájem projevuje pouze o syna Rudiho. O dcery se nezajímá, i když dívky by otce velmi rády navštěvovaly. Soužití rodičů bylo konfliktní, otec vyžadoval absolutní poslušnost celé rodiny, a tak matka podala návrh na rozvod. Otec požádal o svěření syna do své péče, všechny děti byly ale svěřeny do péče matky. Ve škole se otec zajímá o syna, dárky dává pouze synovi. S matkou svých dětí nekomunikuje a nemá zájem se dohodnout na změně svého postoje.

Cíle případové konference:

- Zjistit otcův postoj k možnosti podat přihlášku k dalšímu vzdělávání nezletilé Vanessy. Ta má zájem studovat zdravotní školu. Otec trvá na studiu průmyslové školy.
- Nastavit pravidla komunikace mezi rodiči v zájmu dětí, vysvětlit otci právní úpravu platnou v ČR týkající se rodičovské odpovědnosti, vyživovací povinnosti a práv dětí, včetně respektování jejich názoru, schopností a nadání při výběru vzdělání a při pracovním uplatnění dítěte (§ 880 OZ). Otec a jeho děti žijí v ČR, a tudíž je nezbytné respektovat právo ČR.

Zájem a blaho dítěte: Děti mají právo na péči svých rodičů.

Dílčí otázky:

- Proč vážne komunikace mezi rodiči?
- Co může škola pro rodiče udělat, aby děti byly otcem akceptované a přijímané?
- Oba rodiče mají rodičovskou odpovědnost a měli by o potřebách dětí rozhodovat společně.

Účastníci: rodiče, nezletilé Vanessa a Agnes, třídní učitelé všech dětí, výchovná poradkyně školy, školní psychologka, pracovnice OSPOD

Vyjádření účastníků:

Otec je velmi rozčarován, že se jednání neúčastní žádný muž. Protože její manželka a dcery neposlechly a jdou si vlastní cestou, nebude ani do budoucna s matkou dětí komunikovat. Co se týče dcery Vanessy, očekává její vzdělávání v oboru, které jí vybral on jako otec. Jeho volbě se musí podřídit. Pokud se tak nestane, nebude ji finančně podporovat a nepřeje si žádný kontakt. Pro mladší Agnes by to mělo být varování. Syna Rudiho si bude nadále brát, bude hradit veškeré jeho vzdělávání, neboť ten jediný je nositelem jeho kultury, kterou otec respektuje.

Matka uvádí, že otec ji ignoruje, před dětmi je velice hrubý a není s ním možná žádná dohoda. Matka své děti v jejich zájmech podporuje, do školy pravidelně dochází, ale tam, kde se musí vyjádřit k potřebám dívek, otec nespolupracuje a její stanoviska ignoruje.

Obě dcery byly k věci vyslechnuty a byly seznámeny se svými právy včetně svobodného výběru vhodného dalšího vzdělávání. V hrubých rysech byl dívkám vysvětlen i důvod otcova nesouhlasu s podporou dívek ze strany školní psychologky, která jejich další psychologickou podporu označila za nutnou.

ZŠ: Vanessa se učí velmi dobře a má zájem o studium související se zdravotnictvím. Škola doporučuje i zdravotnické lyceum. Mladší Agnes je rovněž velmi dobrou žákyní, je sportovně orientovaná a má řadu zájmů. I u Agnes jsou studijní předpoklady. Rudi je dítětem, které v současné době obtížně zvládá situaci mezi oběma rodiči. Je plačtivý a snaží se ženské autoritě odporovat. Stejně jako sestry má dobrý rozumový potenciál, ale projevují se u něj snahy ovládnout situaci, mezi dětmi patří k těm dominantnějším.

Shrnutí:

- Otec pochází z odlišného sociokulturního prostředí. Komunikace je náročná, neboť není připraven přijmout základní pravidlo evropské kultury, a tím je rovnoprávnost muže a ženy.
- Za této situace je prostředníkem mezi rodiči pracovnice OSPOD, která potřebné informace mezi rodiči předává.
- Všechny děti budou docházet k psychologovi, kterého doporučí oběma rodičům OSPOD.

Závěry:

- Otec sice nesouhlasí s výběrem dalšího vzdělávání své dcery Vanessy, ale neznamená to, že není jeho dcerou, a bude jí projevovat alespoň elementární slušnost v rozhovoru.
- Škola nadále bude jednat s oběma rodiči, pokud o to oba projeví zájem. Otec má právo navštěvovat jednání ve věci svých dětí a mít k dispozici stejné informace jako matka.
- Otcovi je doporučeno respektovat oprávněné zájmy jeho dětí.

Závěrem

Případová konference jako pracovní nástroj mobilizace školního týmu a rodiny může přispět k efektivnějšímu naplňování práv dětí. Úmluva o právech dítěte nás zavazuje zajistit mu takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž bere ohled na práva a povinnosti jeho rodičů

nebo jiných osob za dítě odpovědných, a to při respektování nejlepšího zájmu dítěte. Jak je uvedeno v úvodu metodického doporučení a vyplývá z jeho obsahu, je pro činnost škol a školských zařízení vůdčím principem preventivní působení, jehož nástrojem mohou být i případové konference. Některé děti bohužel ve svém dětství prožívají velmi složité situace, které by se bez pomoci a podpory odborného týmu vyřešit nedaly.

Seznam použitých zkratk

ADD	porucha pozornosti bez hyperaktivity
ADHD	porucha pozornosti s hyperaktivitou
CAN	syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (z anglického <i>Child Abuse and Neglect</i>)
ČŠI	Česká školní inspekce
DDŠ	dětský domov se školou
DLPDD	dětský lékař pro děti a dorost
DPN	dětská psychiatrická nemocnice
GDPR	nařízení Evropské unie k ochraně osobních údajů (z anglického <i>General Data Protection Regulation</i>)
IVP	individuální vzdělávací plán
LMP	lehké mentální postižení (zastaralý termín pro <i>mírnou poruchu vývoje intelektu</i>)
LMR	lehká mentální retardace (zastaralý termín pro <i>mírnou poruchu vývoje intelektu</i>)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MPVI	mírná porucha vývoje intelektu
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NPI	Národní pedagogický institut České republiky
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání (jeho nástupnickou organizací je NPI)
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
OZ	zákon č. 89/2022 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PAS	poruchy autistického spektra
PK	případová konference
PMS	probační a mediační služba
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
PŠD	povinná školní docházka
SAS	sociálně aktivizační služba
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVP	středisko výchovné péče
THC	tetrahydrokanabinol (hlavní psychoaktivní látka obsažená v konopí)
Zákon o SPOD	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZŠ	základní škola